

საქმადგომო ნახატებინი
ქუჩნალი

№ II

თებერვალი

1908

მ ი ნ ა ა რ ხ ი

ქურონალ „ჯეჯილისა“

I სურათი. ბავშვი	2
II ტურები და სპილო (რუსულით) ტასისი	3
III მიჩვევა (რუსულით) ბეს. ვაშაძესი	5
IV მოხერხებაც ასეთი უნდა (ფრანგულით)	6
V ბეკეასი და მელიის ამბავი. ზღაპარი თ. რაზიკაშვილისა	8
VI საკვირველი ქიები (რუსულით) დასასრული იქნება ანიკისი	21
VII წვრილმანი: ანდაზები, გამოცანები, გასართობი და სხ.	31
—	
VIII დედა. ლექსი იასამანისა	33
IX ჯიუტი თხა. მამინ სიბირიაკის ზღაპარი. თარგ. კკ. მესხისა	34
X საფრანგეთის სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წყობილება, ივ. გამარტდისა	41
XI უგულო ბავშვი, მოთხრ. მონგომერისა, გაგრძელება თარგ. ელ. წერეთლისა	48
XII მანქანა მეფეა და შრომა—ფული (გაგრძელება იქნება) ა. ფ.	57
XIII წვრილმანი: ანაგრამა, ზმა და სხვა და სხვა ამბები	63
XIV ბუნების ლექსიკონი, ნაწილი პირველი, შედგენილი ილ. ალხაზიშვილის მიერ	9

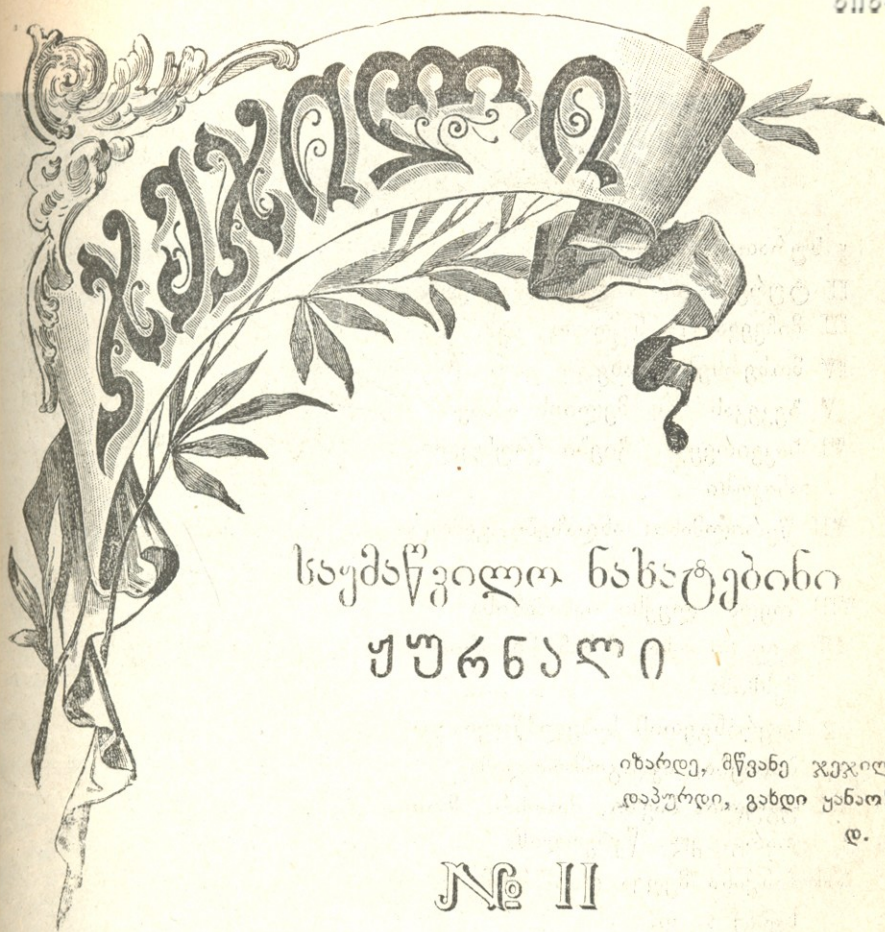
მიიღება ხელის მოწერა

1908 წლის

ჯეჯილზე

ქართული
ბიბლიოთეკა

საქმისაჲსა ნახატებიანი
ქურნალი

იხარდე, მწვანე ჯეჯილო
დაპურდი, გახდი ყანა!..
დ. ი.

№ II

თებერვალი, 1908

ქართული მწერალთა კავშირი

თფილისი

ელექტრონიტომბეკლავი აზნ. „ზრომა“, მიხეილის პრ., № 65.

1908

ქართული
ბიბლიოთეკა

ნანი-ნანა, ნანა!
ჩემოდღეღოვაო!

ტურები და სვილო.

ურებმა რაც ტეეში ნადირის ლე-
ქი იყო სულ შეჭამეს და არ იცო-
დენ რა ექნათ!

ერთმა მოხუცმა ტურამ მოი-
გონა, როგორ გამოეკვება თავი, წავიდა ერთ სვი-
ლოსთან და უთხრა:

— ჩვენ გუვანდა ძეფე, მაგრამ ვერ გაუძღვა საქ-
მეს. ისეთ ბრძანებებს გასცემდა, რომლის ასრულება
შეუძლებელი იყო. ახლა გვინდა სხვა ძეფე ამოვირ-
ჩიოთ. მე ჩვენებმა გამოგვსაზნეს, რომ გთხოვოთ
ძეფეთ წამობრძანდეთ. ჩვენ შეუდრო და დამშვიდებუ-
ლი ცხოვრება გვიყვარს, არასოდეს თქვენ ბრძანებას
არ გადაუვალთ და უოჟელთვის თქვენი მორჩილი მო-
ნები ვიქნებით.

სვილო დათანხმდა და გაჰყვა ტურას. ტურამ მიიყ-
ვანა ერთ ჭაობში. სვილო შიგ ჩაიფლა. ტურამ უთხრა:

— გვიბრძანეთ როგორ მოვიქცეთ და თქვენ
ბრძანებას დაუყოვნებლივ ავასრულებთ.

— ამომიგვანეთ ახლავე ამ ჭაობიდან. უთხრა
სვილომ.

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველო
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ამასე ტურას გაყინა და უპასუსა: სორთუმით მო-
ეჭიდეთ ჩემ კუდს და ამოგიუვანთ.

— განა აგრე შეიძლება ჩემი ამოუვანა? უთხრა
სწილომ.

ტურამ ამასე უპასუსა: მამ რათ გვიბრძანებთ
ისეთ რამეს, რომლის ასრულება არ შეიძლება. წი-
ნანდელი ძეფეც იმიტომ გაუგადეთ, რომ ისეთ ბრძა-
ნებებს გასცემდა, რომლის ასრულებაც შეუძლებელი
იყო.

სწილო ჭაობში ამოიხრჩო, ტურები დაესივნენ
და შეჭამეს.

ტახოსი.

(რესულით)

საქართველოს
ეროვნული ბიბლიოთეკა
თბილისი

მირვამა.

რომა მეფემ სამთარში ნახა, რომ მთლად ტიტველს კაცი იდგა თოვლში და მუშაობდა; მეფეს ძალიან გაუკვირდა და ჰკითხა: „კაცო! ნუ თუ არ გციათ შიშველ-ტიტველი რომ მუშაობ?“

— „დიდებულო მეფე! გციათ თუ არა თქვენ ჰირის სახესე?“ ჰკითხა ტიტველმა მუშამ.

— „არა, ჰირის სახესედ მე სრულიადც არა მციათ იმიტომ, რომ ჰირის სახე მუდამ ახდილი და ტიტველი მაქვს და დაჩვეულია სიცივეს“ ბრძანა მეფემ.

— „მართალია, თქვენა უდიდებულესობავ, მთელი ჩემი ტანიც ჰირის სახესავით მუდამ ტიტველია და მიჩვეულია სიცივეს და რაგასაკვირველია, რომ არა მციაოდეს?“ უპასუხა გლეხმა.

ბეს. ვაშაძე.

(რუსულით.)

მოსერხებაც ასეთი უნდა!

(ფრანგულით)

რთ დიასახლის ბოთლებში ზეითუნის ზეთი ჰქონდა შენახული. ბოთლები ქაღალდით ძაგრა იყო დაცობილი. კარგა ხანს არ მოუნდათ ზეთი. როდესაც მოსამსახურე ქალმა საკუჭნაოს კარები გააღო ზეთის ჩამოსადებათ თაროდან — ნურა თვალმა ნუნახოს, რაც იმან ნახა. ბოთლები ჰირღია იდგა და ზეთი შიგ

ნახევრბთაც აღარ იყო.

რა ექნა ზეთი? ბოთლები გაბზარული არ იყო, რომ დაღვრილიყო. ვინ დაცალა ბოთლები, ვინ წაიღო? ქურდები თაკები აღმოჩნდნენ. თურმე ჯერ დასუნეს დაცობილ ქაღალდს და როცა ივრძნეს, რომ ბოთლებში გემრიელი რაღაც არის, შეუდგნენ მუშაობას, ქაღალდს ღრღნა დაუწყეს და ძაღვც მოამორეს სრულიად ეს ქაღალდი. დახეთ უბედურებას, ბოთლს ვიწრო ჰირი ჰქონდა და შიგ თავის ჩაეოფა შეუძლებელი იყო. რა ექნათ, არ იცოდენ! ეს მეტათ

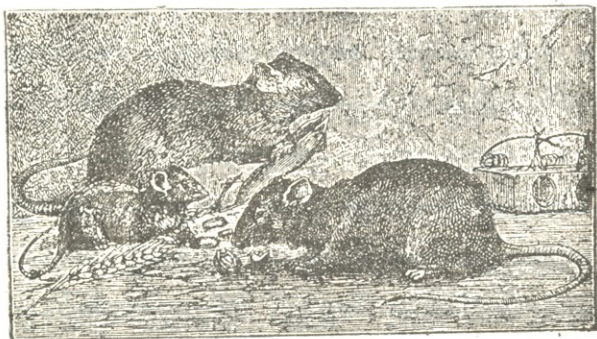

მოხერხებაც ასეთი უნდა!

გემრიელი საჭმელი უნდა ეოჟილიყო და მითი ზი-
რის ჩატკებანურება ძალიან უნდოდათ.

თავგვებს მოხერხება არ აკლიათ და აი რა ჭქნეს:
ერთი იმათგანი ბოთლსე შესტა და კუდი ბოთლში ჩაჭა-
კიდა, როდესაც კუდი გაიჟღინთა და მოღბა ბოთლიდან
ამოიღო და უველა თავგვებმა, რომელნიც იქვე დასკუ-
პებულნი ელოდნენ — მივარდნენ და დაუწვეეს კუდს ლო-
კვა.

ასე თურმე ერთი რომ დაიღლებოდა, მერე მეო-
რე ჩაჭყოფდა კუდს და უსათუოდ ძაღე სულ დასცა-
ლიერებდენ ბოთლს, რომ ერთსელ მოსამსახურე ქაღს
არ მოესწრო იმათთვის, ცოცსით არ გამოსდგომოდა
და რამდენიმე კიდევც არ მოეკლა.

ბეკეკასი და მელიის ამბავი.

ეო და არა იეო არა, ღვთის უკეთესი რა იქნე-
 ბოდა, იეო ერთი გლეხი კაცი, ჭევეანდა ერთი
 ბატკნიანი ცხვარი, ერთი ძროხა, ორისარი, ღო-
 რი ოთხი გოჭით, ქათამი, ბატკნიანი დოღური.

რადგან ცხვარსაცა სწველაუდენ, ამიტომ იმათ
 ვახს, თედუას, ცხვარიც ძროხასთანა და სარებთან ერთ-
 თად ტეეში მიჭეავდა საძოვარზედ. ბეკეკას კი შინ
 უშვებდა. ამ დროს ბეკეკა მოწუენით იეო სოლმე და
 მთელი დღე სულ გზასედ ეჭირა თვალი,—ან ახლა
 მოვა დედა ჩემი და ან ახლაო, როცა მოძიოდა, ქა-
 თამ-ინდოურებისგან გაქელილ ბაღასს სწიწკნიდა და
 ამით კარგა სქელი დუმა გაიკეთა.

ტეე ამით ახლო იეო. ამ ტეეში ცხოვრობდა:
 თაკვი, კურდღელი და მელია. თედუას ამათი სულაც
 არ ეშინოდა, ზირიქით სადაც შესვდებოდნენ, ისინი
 გარბოდნენ სოლმე, თუძცა თედუა იმათ არას ერჩო-
 და. მგელი კი ათასში ერთსელ ფეხად გაივლიდა
 ტეეზედ, მაშინაც ძაღლების ეეფა და მეძროხეების კო-
 ვილი ახტედებოდა სოლმე და ამას შემდეგ, ორსამ
 კვირას, აღარ გამოჩნდებოდა.

ბეკეკასი და მედიის ამბავი

ერთხელ, როცა თედუა საქონელს ტუეში ამოვებდა, ძამა უანასა შვიდა და დედა რძესა სდღვებავდა, ბეკეკას მოსწეინდა მარტოკა ეოუნა, ესოდან გამოვიდა და სოფლის კარეთ გასწია. ამოდენა თავისუფალი, ცარიელი, ადგილები ძალიან მოეწონა, შორიდან ტუეც დაინახა, შავად რომ გამოიყურებოდა, მეტი სიამოვნებით შესტა, შეიკუნტრუშა და სტუნაობით გასწია იქითკენ. თუძცა დედა ეტეოდა სოლმე, უჩემოდ არსად წახვიდო, მაგრამ სულ დახვიწედა დედის სიტყვები. მერე რა კარგი იყო ტუეში! რა გრილოდა! რა ნორჩი და გაუქელავი ბაღასი იყო ამოსული. ეველაფერს ათვლიერებდა და სინჯავდა. თუძცა მომეტებულად თხილი, ნაკაფი რცხილა, მუნა და კუნელი იდგა, მაგრამ ალაგ-ალაგ ბებური, დახავსებული, მუნისა და რცხილის კუნძები ბუასავით გამოიყურებოდნენ და ბეკეკას გულს უხეთქავდნენ.

ბეკეკას რაღაც ფახი-ფუჩი შემოესძა, სძელ ფოთლებს რაღაც აბრუნებდა და აძრიალებდა. ბეკეკამ უურები ცქვიტა. თავკი თურმე სახდოს ებებდა და ის აფახუნებდა. ბეკეკამ ვერც კი შენიძნა. თავკმა მუშაობას თავი დაანება და ბეკეკას ეჭვის თვალთ შეხედა, მერე იცნო, რომ თედუას ბატკანი იყო და გაგულადებულმა სალაში მისცა:

— გამარჯვება, ბეკეკო! მიესალმა თავკი.

— გაგიმარჯოს, თავუნავ! უპასუნა ამავად ბეკეკამ.

— აქ რა გინდა, ბეკეკავ, ამ დაბურულ ტყეში? ერთიც ვნახოთ ან შეგა შეგხვდა, ან შეგელი? ხომ შეგჭამეს.

— თუ მაგრე საძიძია ტყე, შენ რაღას აკეთებ აქ, თაგუნავ? მაგრე ჰატარა ხარ და გზა რომ დაკარგო, სანამ სოფელში მოხვალ? მერე რაღა გეშველება?

თაგუნას გაეცინა.—მე სოფელში რა შესაქმება, ტყეშიაც კარგათა ვარ ჩემთვის, თხილსა და რკოს ვაგროვებ, სამთრისთვის სოროში ვინახავ, როცა დასამთრდება, შეგძვრები, ვსივარ თბილად და ვაქნატუნებ გემრიელ თხილებს...

— მამ ვიღაც შელიაა, ან შეგელი, არ გეძინიან იმათი? ჰკითხა ცოტა შელის სახელის გაგონებაზედ აკანკალებულმა ბეკეკამ,—რომ მოვიდნენ და შეგჭამონ?

— სულაც არა, ჩემი სორო ვიწროა, იქ ვერც შელია შემოდგრება და ვერც შეგელი და კარში კი სამთარში რა შესაქმება, თუ საფხულში გავისარჯე და სამთრის სასრდო მოვაგროვე. მე შეგელს ერთი ლუკმაც არ გამოუვალ, იმას შენისთანა ბატკანი უეგარს, თუ შეგხვდა, მაშინვე შეგეღაზავს.

— მამ შემჭამს შეგელი, თაგუნავ, რომ შემხვდეს?

— შეგჭამსო?! ისე ჩაგაქნატუნებს სულ ძვალ. ტუაუიანათ, რომ ერთი დაბლაველებაც ვერ მოასწრო! ბეკეკა კანკაღმა აიტანა. მაინც უღური არ გაიტუნა:

ბეკეკასი და ძელიის ამბავი

— აქ როგორღაც ცივა, ისევე შუაგულ ტუეში სჯობია, იქ სომ ძველი ვერ დაძინანსავს!

— ნუ წახვალ ტუეში, ბეკეკავ, გირჩევ ისევე შინ დაბრუნდე. უძახდა წრუწუნა. მაგრამ ბეკეკა ასირებულ ვინმე იყო.

გზასედ ბეკეკამ ზოგან ბალახი მოწიწუნა, ზოგან ნორჩი ფოთოლი და ხის ელორტი მოკორტნა. ამასობაში კარგა გზა გაიარა, თითქმის შუადღემ მოაღწია.

უსებ, ერთი რცხილას ქვეშ, რაღაც ლეგო წამოხტა, გძელი, თითო მტკაველი უურები დაცქვიტა და მსხვილი გადმოკარკელული თვალები დააბრიალა.

ბეკეკა შიშით შესტა.

— ნუ შემჭამ, ძველო! დაიბდავლა ხაწუალმა ბეკეკამ. — კვლავ აღარ წამოვალ მარტოკა ამ წვეულ ტუეში!! ლეგომ ცოტა გაიბინა, მაგრამ რაკი ბეკეკას ბღავილი გაიგონა, შედგა და მოიხედა.

— ეს სომ ბეკეკა ეოჟილა! მე რაღამ შემაძინა, უჭ, რა უბედური მშიძარა ვარ! სთქვა კურდღელმა.

— ნუ გეშინიან, ბეკეკავ, მე კურდღელი ვარ, ძველი ათი ჩემოტოლან. კბილები ცეცხლივით უელავს და ხანჯალივით მჭრელი აქვს. ჩემი ნუ გეშინიან, მე არაფერს გერჩი.

ახლა ღა მოვიდა გონს ბეკეკა, ცოტა გული დაიმშვიდა და კანკალმა უკლო. როცა გული დაიმშვიდა (კურდღელსედ ცუდი არა გაეგონა-რა და აბა რათა შეშინდებოდა?) კურდღელს ჰკითხა:

— მამ შენა ხარ კურდღელი? გასაფხულზედ რომ ჯეჯილს სძოვ, კაცს კომბოსტოს უჭამ და ნამეყნებს უხრავ?

— დიახ! მე განლაზარ კურდღელი, მაგრამ მე სულ ამ ტყეში ვცხოვრობ, მე აქ არც ნამეყნებს ვხრავ და არც კომბოსტოსა ვჭამ, ისინი მინდვრის კურდღლებია, მე ტყეში ისეც თავზედ საწრელი სასრდო მატყვს, საფხულში ნედლ, მწვანე ბალახს ვძოვ, სამთარში ხმელ ბალახს და დახეულ თივას ვპოულობ და თუ გაჭირდება, ხეების ნეკერსაც გიხსლები.

— აქ რა გინდა, ბეკეკავ, ამ უღრან ტყეში? ერთიც ვნახოთ, ან მკელი შეგხვდა სადმე, ან ძელია, ისიც დიდი ამოსავარდნელია, მე იმისი უფრო მეძინიან ხოლმე, არც შენ შეგეპუება, თუ კი შეგხვდა.

ძგლის ხსენებაზედ ბეკეკას სულ თანთახი დააწყებინა შიშით, მაგრამ კურდღელთან თავი არ შეირცხვინა და გულადად უთხრა:

— მე ძგლისა სულაც არ მეძინიან, სთქვა ტრახახით ბეკეკამ, — დააკარგოს აქედანა, ჩვენ ჰატრონს ისეთი კომბალი აქვს რომა! ის ვილაც ძელია არის, ის რაღა ნადიროა? დიდი თუ ჰატარა? სადა სცხოვრობს? აქ ხომ არსადა წევს გზაზედ?

— არ ვიცი, სთქვა კურდღელმა. — შენ ძალიან გულადი ვოფილხარ, მაგრამ მე კი ძალიან მეძინიან იმათი. თუ ძმინარას არ მომასწრეს, ისე კი ადვილად ვერ დაძეწევიან, ისეთი გაქცევა ვიცი. მაგრამ

ბეკეკასი და მელიის ამბავი

დაბე ფუსფუსით ვიღალები და დღე ძაგრა მძინავს ხოლ-
მე; მაშინ თუ დამაწვენ, მოწნა, ველარავინ მისხნის!

— მე სულაც არ დავიძინებ, სთქვა თავმოძუო-
ნედ ბეკეკამ,— აქ სომ სამილოდ არ წამოვსუღვარ; უნ-
და ტყე ვნახო, ვიკუნტრუშო, ვისტუნო, იქნება დე-
დაჩემსაც შევხვდე და სავსე ჯიქანი გამოვწოვო, თო-
რემ სახლში სულ ცოტას მარგუნებენ ხოლმე, მოძე-
ტებულს სწველიან.

— წადი შინ, ბეკეკავ, უთხრა კურდღელმა.— თუ
გზა არ იცი, მე მივაცდილებ. შენ ისეთი დუმა გაბია,
რომ უველა ხელს წამოგატანს და არც გაქცევა იცი
რიგინი, მაგ კოვრასავით დუმით სად გაქცევი?

ბეკეკა შეფიქრიანდა, მაგრამ არ უნდოდა, კურ-
დღელს ეთქვა, რომ შეეშინდაო და ამიტომ გულად
სთქვა.

— ტყე სძირია, კურდღელო, და დაბურული. აქ
ვინ დამინახავს. ისე შევძვრები, რომ, მგონი, კვალსაც
ვერავინ მოაგნოს. თუ სოფელში ჩახვიდე, ჩვენებს
მწვიე.

— დიას! თუ არ დავიძლია, იქ წავალ! სთქვა
კურდღელმა.— შენ იქნება არ იცი, რომ ძაღლი მკლის
ძმასა?!

ბეკეკამ არც კურდღლის დარიგება გაიგონა და
იხვე გზას გაუდგა. მოდის ბეკეკა, ჩლიქებით აბაკუ-
ნებს, ეურებს აბარტუნებს, დუძას ათამაშებს. აქეთ-
იქით სიფთხილით იხედება და ათვალეურებს.

ფრინველები ზოგი ჭეივის, ზოგი იძახის და გალობს, სეებზედ მოუსვენრად დასტინ, ფოთლებში ქექულაობენ.

— ოჰ! რა მხიარულობაა ტეეში! სთქვა ბეკეკამ.

— ეველანი რა ტკბილად და უდარდელად ცხოვრობენ! აქ ხომ რძეს არაზინ მოუწველავს. დედას და შვილს მშიერს არ გაუშვებს! მოდის და ფიქრობს:

„ნეტა ი კურდღელი მანც წამოსულიყო ჩემთან! მართალია, არ მეძინიან, მაგრამ ამხანაგი კიდე სსვა რაძეა, გზა მანც ეცოდინებოდა. ნეტა ი თედუას მანც სადა ჰყავს საქონელი, რომ აქამდი ვერ შევსვდი. დედა მანც მენახა! უჰ, რა კარგია, რა საამურია დედასთან. ეოფნა! აღარც მეძინიან, და არც ფიქრი გაქვს რისამე. დედის წინ სტი და კუნტრუძობ. ხან ბალახს ეცილები და პირიდან ბალახის ლუკმას ართმევ ჰაწაწა ტუჩებით, მერე ჯიქანში შეუყოფ ცხვირს, ძუძუს სწოვ, ძირს ეწევი, არც იღეჭება და არც იღლიჯება ი დალოცვილი! თან სხურგნი და ცხვირით ატეობინებ, ჩამოუეარე რძე, გენახება შენი შვილისთვის, თუ რა არის?!“

— ვენაცვალე დედახემს! ოჰ! რა კარგი ხარ, ჩემო დედილო!

კარგა ხანი გავიდა, მზე დაეწვერა. ხეების ჩრდილები რაღაც უხარმახარი გასდნენ, ხელები გაფარჩხეს და დედაძინაზედ გველქმანებით დაწვნენ.

ბეკეკას წვალე მოსწუურდა, ეელი გაუძრა, გული

ბეკეკასი და ძელიას ამბავი

ებნიდებოდა. ახლო-ძახლო ცვარი წუხლი არსადა სჩანდა. არც ხევი, არც წუარო, უბრალო მღვრიე გუბეც კი არსად იდგა. სულ მხეს ამოეშრო და ჩიტებს დაელიათ. შიგ ებანავნათ და ნიშნად თითო ფრთა გაეშვათ. ბეკეკა ცოტა შეფიქრიანდა.

— ახლა რა ვქნა, რომ ვერც წუხლი ვიპოვო და ვერც დედას შევხვდე, ხომ წუურვილმა დამადრჩო. მოაგონდა, რომ ღამდებოდა კიდევ.

— ვაიძე, რა საშინელია ბნელი ღამე! როგორ ცეცხლივით თვალებს აბრიალებს მკელი და კბილებით აკვესებს! ვაიძე, შემჭამს ის სისხლის მსძელი!

— არ სადა ხარ, დედა-ჩემო! დაუძახო ძინც, იქნება აქ ახლო-ძახლო იუოს სადმე. და ბეკეკამ საბრალო ხმით იწეო ბლავილი და დედას ძახილი, მაგრამ დედა არსად სჩანდა, ღამე კი თანდათან ეუარეობდა დედამიწას.

ამ დროს ბეკეკას ტბილი სალამურის ხმა მოესმა. ბეკეკა სინარულით შესტა. ეს სალამური ხომ თედუასი იყო! სხვისი სალამური ასე აბა რას დაუკრავდა? ისე უსტვენდა, ისე არაკრავებდა, რომ ბეკეკას გულმა რწვილივით ხტუნვა დაუწყო. სალამური კი უფრო და უფრო უკრავდა, ბეკეკა იუაუვებოდა და ჩლიქებსედ დგებოდა, უნდოდა დაენახა, სად იჯდა ასე მოუარებით თედუა, ან დედა სად იყო? ბეკეკა უფრო წინ წავიდა, თან ბლაოდა, ეკები იმათ ძინც დამინახონო. დედა ძინც არსად სჩანდა. სალამური

კი უგრავდა და უგრავდა. ბეკეპას ტირილი მოერია,

მაგრამ ამ დროს მოესმა საამური სიმღერა, საღა-
 მურსედ ვიღაც დაღუღუნებდა:

„ვატარა კაჭრუმელაო,
 თეთრო და კარგუნელაო,
 აქა ვარ, შენი ძმობილი,
 შემოჭყე ნელანელაო.
 ე მშვენიერი ქათიბი,

ნეტა, ვინ შეგიკერაო?
 ძვირფასი ძარგალიტებით
 ეელ-ეური დაგიმშვენაო?
 ნუ გეძინიან, ბეკეკო,
 გულადღ იუპე, შენაო,
 ამოდი, კიძინარულოთ,
 დავაგუგუნოთ „დელობა“.
 ისეთი ლხინი გაუმართოთ,
 ჩვენ დაგვნატროდეს უველობა.
 ნუ გეძინიან, აქა ვარ,
 შენი ძმობილი მელობა!“.

ბეკეკამ ახლად დაინახა, რომ ერთ დამძალ მუ-
 სის კუნძულად წამოსკუპებულიყო ერთი უვითელი მე-
 ლია, ფოლივით კუდი ქვეშ ამოეგო, წინა თათებით
 სალამური ეჭირბ და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა,
 უსტვენდა, თან ცბიერად თვალებს ათამაშებდა.

ბატკანს სინარულით ცრემლები მოეჩინა. — აბა,
 სთქვა ბეკეკამ, — მტერი ასე გაუფუჭებს სახელს კაცსა,
 კურდღლისთვის რომ ეური მეგდო, სამ მართლაცუ-
 დი ახრი უნდა მქონოდა მელიასეგდ, ეს კი ასეთი
 დვთისნიერი ვინმე ეოფულა!

ბეკეკა გულადღ მიუახლოვდა მელიას და სალა-
 მი მისცა.

— გამარჯვება შენი! შენა ბძანდები მელია? მე
 შენსეგდ ბევრი რამ ცუდი გავიგონე, მაგრამ შენ მაგ-
 რე კარგი ჰყოფილხარ!

საქართველო
 პარლამენტი
 ეროვნული
 ბიბლიოთეკა

საქართველოს
 ეროვნული
 ბიბლიოთეკა

19905-50661

— გავიმარჯვოს, თეთრო კაჭრუმელო! სადა ხარ აქამდე?! რამდენი ხანია აქ გელი. შენთვის ერთი ქვაბი რძე მიდგია სოროში, ლამის დამჟავდეს და გადასაქცევი განდეს.

გახარებული ბატკანი ძლივს შესცქეროდა მელიანსა. რა ლამაზი იყო ეს მელა. არც თაგვსა ჰგავდა და არც კურდღელს. თვალები და კბილები სომ სრულებით არ უგვანდა ძგლისას, და მკონი, კბილები სულაც არ უნდა ჰქონოდა, ბალახს ისე ბატკანივით სწიწკნიდა ალბათ?

— ჩვენი თედუას სალამური შენ ვინ მოგცა, მელიაჲ, ეგ ხომ ჩვენი ჰატრონის შვილისაა? დედა ჩემს რომ სამოგარზედ წაიყვანს, მაძინ უკრავს სოლმე.

— მართალია, იცრუა მელიამ. — ემანდ შემსვდა და ეს სალამური იმან მათხოვა. ჩვენი ბეკეკა მოვა და მერე იმას გამოატანეო.

— მაშ დედა ჩემიცა ნახე, მელაჲ? ჰკითხა გახარებულმა ბეკეკამ.

— ვნახე მაშ! ისეთი ჯიქანი რძე ჰქონდა შენთვის შენახული, რომ!

— კარგი დედა მუავს, მელიაჲ, არა? ჰკითხავდა ბეკეკა.

— კარგი, კარგი! ასეთი დუმა ჰქონდა ქვაბის ტოლა.

— მაშ რძე ჰქონდა ჩემთვის შენახული, ჰა? ჰკითხა კიდევ ბეკეკამ.

— მაშ! მაშ! ილიძებოდა ცბიერად მელია.

— ძამ არ იქნება, რომ დედა ჩემთან წამიყვანო

— როგორ არა, ჯერ ცოტა შეისვენე, რძე და-
ლიე და მერე მე თვითონ გამოგვყვები, ახლა კი ჩემ
სოროში წავიდეთ.

გახარებული ბეკეკა ხუხუხით გაჰყვა წვეულ მე-
ლასა.

სორო იქვე ახლო ჰქონოდა, დიდი ხანი არ
მოუგვიანდათ.—შენ შინ შედი სოროში, მე აქ კარებ-
ში ჩავჯდები, იქნება მოვიდეს ვინმე, უფრო ვერ და-
გინახვენ. მელიას უნდოდა, ცოტა შებინდებულიყო და
ისე დაეწყო თავისი საქმე, ეძინოდა, არავინ წამო-
მადგესო, ამიტომ ჩაჯდა კარებში და დამღერა:

პატარა კაჭრუძელაო,
თეთრო და კარგუნელაო!
შეგხვდი და წამოგიყვანე
სოროსკენ ხელახელაო
დავსხედით, ლხინი გაუმართეთ,
დავაგუგუნეთ „დელაო“,
თაგვი, კურდღელი, დათუნა,
ჩვენ დაგვანატრიან ეველაო,
ლხინი გვაქვს, ვიძნითარულათ,
არ დავაუენოთ ენაო!
თუ ჩემხედ ვინმე ჭორები
გიაძბო, მოგახსენაო,
არ დაიჯურო, ბეკეკო,
ტყუილი არის ეველაო.

ნუ გეძინიან, აქა ვარ
შენი ერთგული ძეგლო,
განა უბრალო ვინმე ვარ,
ძეგლა ვარ კუდაგძეგლო.

— უნდა ითამაშო, ბეკეო, ქეიფს ნუ წამიხდენ, მა-
მა ნუ წაგიწედეხა! ეუბნებოდა განარებული ძეგლი.
თან გულში ფიქრობდა: ეს რა მსუქანი და გემრიე-
ლი ლუკმა მოძცა ღმერთმა, ერთ კვირასაც ვერ შევ-
ჭამო.

ბეკეკაც მხიარულათ იყო, მაგრამ წყალი ძალიან
სწუუროდა, რა ეთამაშებოდა, წუურვილით ეელი ამო-
სრანწული ჭქონდა.

მაგრამ რმე არსად სხანდა, არც აპირობდა ძეგლია
რმის მოტანას.

— წეგლი ძწუურიან, ძმობილო; სადა გაქვს რმე?
მაგრამ ძეგლიამ უური მოიურუა, ვითომ არ ესძოდა.
საღამური გვერდსედ გადააგდო, თვითონ სოროს გა-
რებში ხადგა.

— აბა, ბეკეკო, მე რომ არ შეკხვედროდი, ხომ
ძეგლი შეგჭამდა! ძერე რამოტოლბა ის ვერანი! სწო-
რეთ სარის ტოლბა. როცა გაჯბურებულია, აგერ ამ
დიდრონ სეებს ძირიანად გლეჯავს და მუა-მუა ხურ-
ხსელასავით ჭკვნეტავს. აბა, ხეძი ძადლობელი უნდა
იყო, თორემ ისე გადაგულბავდა, როგორც შენ ეს-
ლა ერთი ელუნტი რმე გადაელბაო. ძერე გინდ მუ-
ცელში იბჯავლე, რადბს მოეწევი. ის რომ უუის და

ღრიალებს, ხეებიც კა კანკალებს იწუობენ სოღმე! ასე
ახვიადებდა ძველს ძელია, უნდოდა უფრო დაეძინა
ბეკეკა.

ბეკეკას შიშით რძე სულ დაავიწვდა.

— ძერე რომ აქაც მოვიდეს, რა გვეძველება,
ჭკითხავდა თანთხნით ძელიასა.

— ჩემი შიშით იმას აქ რა მოიყვანს, უნახუსა
ემძაკმა ძელიამ. მაგრამ როცა ძე გვერდხედ არ გე-
ყოლები, ძაშინ რა გეძველება, შე საწუალო?! უჭ, ძა-
ლიან ძეცოდები, რომ იცოდე!

— სოფელშიაც მოვა ძველი, ძელიავ?

— მოვა ძაშ! ისე გადმოხტება ფარესში, ფეხიც
არ დააკაროს ღობესა.

ბეკეკა ძთელი ტანით კანკალებდა.

— ძაშ რა ვქნა? როგორ გადავრჩე იძის კბი-
ლებსა?

— აი ბეკეკო, ერთი რაძე გაქვს, რისთვისაც ძაგ-
რე გეძტერება ძველი. ის რომ არა გქონდეს, ძერე
სადაც გინდა, იარე, ვინ გაგცემს ხმასა. აი ეგ ძენი
რგვალი დუძა ძენი დამღუპველი, ეგ რომ არა გქონ-
დეს, ძაშინ ვის რად უნდინარ? სირბილშიაც ძალიან
გიძლის, იცოდე. დუძა რომ არა გქონდეს, ვერც ძვე-
ლი დაგეწევა და ვერც არავინა.

— ძაშ რა ვქნა? ძასწავლე, გენაცვალე, ვინ მო-
ძაძორებს ამ წუეულს, ჩემ დამღუპველ დუძასა?! ესვე-
წებოდა ბეკეკა.

მელა უოყმანობდა, ვითომ ძალიან ეძძიებოდა.

— რა ვქნა, თუძცა ძალიან მესარება, მაგრამ რა მეტი ღონეა, როცა ჩემი მძობილი ხარ, რას იქ, ეს კია, ზირველად ძალიან გეტკინება, შენ ბღავილი არ დაიწყო. ექ მეელი არსად იეოს, არ მოვიდეს, თორემ შენც შეგწამს და მეცა. ძართალია გეტკინება, მაგრამ ძალე გაგივლის, მოგიჩება და მერე ნახე რა ბიჭი იქნები!

— ოღონდ მოძამორე ეს ჩემი დაძღუპველი დუძა და რაც გინდა დაძავალე. ესვეწებოდა ბეკეკა.

მელია ვითომდა უოყმანობდა, მაგრამ ბეკეკამ იძდენი ესვეწა, რომ ბოლოს მელია შეუდგა დუძის მოძორებას.

— აბა ძამ შკვიანხად იუზ და არ იევირო, ბეკეკო! და მელიამ ერთი ბარაქიანი ლუკმა გამოავლიჯა კბილით დუძიდგან ბეკეკასა და სელად გადაელაზა. — იჭ! რა გემრიელია! სთქვა გუნებაში მელიამ.

ბეკეკამ ერთი ისეთი დაიბღავლა, რომ ვაღმა ტეეძაც კი ძისცა ბანი... მელიამ კიდევ დააპირო, მაგრამ...

—

ცოტა უკან დავბრუნდეთ.

თედომ ცოტა ადრე მორეკა სასლში საქონელი. ვეელა დააბიჩავა, მაგრამ ნახა, რომ ბატკანი აღარსად არის. აქეთ ეცა, იქით ეცა, მესობლებსა ჰკითო-

ბეკეკასი და ძელიის ამბავი

სა, მაგრამ არაფერ არა იცოდნარ, საით წავიდა, ცამ
ხელაშა თუ დედაძინამ.

თედო მაშინვე ტუეს ეცა. ეჩქარებოდა, სანამ და-
ბინდდებოდა, სანამდის თუ იპოვიდა, თორემ შერე,
ბნელაში, რაღა იქნებოდა. შირდაპირ ბეკეკას კვალს
დაადგა, იარა და შემოსვდა თავგეს. საქმეს ძორჩენო
და და შინ აპირებდა წასვლას.

— გამარჯვება, წრუწუნავ!

— გაგიძარჯოს!

— დიდი ხანია აქა მუშაობ?

— დილას აქეთია.

— მამ ამასეჲდ ჩემს ბეკეკას ხომ არ გამოუვლია?
დაუკბრგე.

— როგორ არა, ამასეჲდ გაიარა, ვუშაღე, მაგრამ
არ დაიძალა. გაიარე, კურდღელს შეხვდები და ის
გეტყვის.

იარა თედომ, იარა და შემოეყარა კურდღელს.

— გამარჯვება, კურდღელო!

— გაგიძარჯოს, თედო!

— ასე ბეკეკას ხომ არ გაუვლია? დილას თავგეს
უნახია, და ასე მითხრა, კურდღელს ეცოდინება, ის
გეტყვისო. თუ გაიარა, მითხარ, გენაცვა!

— როგორ არა, შუადღე გადაწეული იქნებოდა,
როცა ასე გაიარა ვთხოვე ჩემთან დარჩენა, მაგრამ
არ იკადრა. გასწი ჩქარა, აიქ, ხევის ახლო ბექში მე-

ლიას სორო აქვს და თუ მიაგნო, რომ იცი, შეუჭ-
მელს არ გაუშვებს.

თედომ იარა, იარა და მივიდა, სადაც მელიას
სორო იყო. ამ დროს ბატკნის გულსაკლავი ბლავი-
ლიც შემოესმა.

— ის წვეული მელია ნამდვილად ჩემს ბეკეკას
სწამსო, იფიქრა თედომ, მოიმარჯვა კომბალი და
მელიას სოროსთან გადასტა.

ამ დროს მელიასაც შემოესმა თედუას ფეხის ხმა,
სოროდგან გაჩქარებით გამოვარდა, ცხვირი ისევ სის-
ხლიანი ჰქონდა, მაგრამ ამ დროს თედომ შიგ ქეხო-
ში ერთი კომბალი სდრუსა და ერთხელ გადაატარა.

— კიდევ შესწამ, შე წვეული შენა, ჩემს ბეკეკა-
სა!? გამოუდგა დარეტიანებულ მელიასა და სანამ ის
გონს მოვიდოდა, ერთი თუ ორი ზურგში.

ცოცხალ-მკვდარმა მელიამ რის ვაივავლახით თა-
ვი დააღწია. ბეკეკაც დაავიწვდა და იმისი დუმაცა.
წამოიყვანა თედომ თავისი დაგლეჯილი ბეკეკა, თან
მელიას სალამურიც წამოიღო, უწამლა, მოუარა, და-
გლეჯილი დუძა დაუდალა და როგორც იყო ძიარა
ჩინა.

ბეკეკა დღესაც დიდი ერეკბალია. ძხოდოდ ცხ-
ში უხატრონოდ აღარ დაიარება და აღარც დუძის
მოაჭრეინებს ვისმე.

ასე გათავდა მელიისა და ბეკეკას ამბავი.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,

ქატო იქა, ფქვილი აქა.
მთას ურემი ავაგორე,
წამოვიდა გორებითა,
აქ სიცოცხლით გამიბედი,
საიქოს ცხონებითა.
ჩიტი გაფრინდა ცხრნ თვალნი,
ასი ტუეილი, ერთი ძლტადნი.

თ. ნაზარაძე

საკვირუელი ჭიები.

შატრა ელო დედით ცხოვრობდა ქალაქში. სახლის წინ ჭკონდათ ბაღი, სადაც მოჭეუვდათ მრავალი სხვა და სხვა ევავილი და ხილი: ვაშლი, მსხალი, ბაღი, თუთა და ხართუთა.

ვეელახედ მეტათ ელოს ხართუთა უევარდა, დედა სძირათ უჯავრდებოდა: კაბას და წინსაფარს ნუ იფუჭეფო, მაგრამ ელო ვერა სთმობდა ტკბილ თუთას, თუძცა ლამაზი კაბის ჩაცმაც ძალიან უსაროდა სოლძე.

მეტადრე თავისი ახალი შლიაპა მორთული ვარდის ფერი ლენტებით ძალიან მოსწონდა.

— ნეტა ვიცოდე, ეს მშვენიერი ლენტები საიდან მოაქვთ, ან ვინ აკეთებს, ჰკითხა ერთხელ ელომ დედას.

— ლენტებს, ჩემო შატრაჲ, ქსოვენ აბრეშუმის ძაფიდან, ძაფს კი აკეთებს აბრეშუმის ჭია.

ელოს სიცილათ არ ეეო დედის ნათქვამი, და იფიქრა: ალბათ მატყუებს, რომ თავიდან მომიძორროსო და გაიქცა თავის დედოფლებთან სათამაშოთ.

საკვირველი ჭიები

დედას უნდოდა ამ შეძთხვევით ესარგებლა და აეს-
სნა ელოსთვის აბრეშუმის ჭიის აძბავი. ერთ-
მშენიერ გაზაფხულის დიღას, როცა ელო მიეშურე-
ბოდა თავის ბაღში, დედამ მისცა ქაღალდში რაღაც
გახვეული.

ელომ რომ დახედა, ფიცხლავ უთხრა დედას:

— ეგ ხომ საშხაშის თესლია, რათ გინდა?

— აბა, კარგა დააკვირდი, იქნება სხვა რამე გა-
მოდგეს.

მართლაც ელომ, როდესაც კარგა დაათვალიერა, —
დარწმუნდა, რომ ეს მარცვლები უფრო მოგრძო იყო.
და შუა-შუა ჩაჭდებული.

— ეს კვერცხებია, ჩემო ელო.

— რა არის, დედა, შენ სულ მესუმრები. მევეელა
ფრინველის კვერცხი მინახავს, და მაგეთი კი არსად.

— ეგ იმიტომ, რომ შენ მარტო ფრინველის
კვერცხი გინახავს და არა ჰეპელასი.

— მერე რას გამოჩეკავს?

— აი ცოტა დაიცადე, და შენ თითონ ნახავ. ეს-
ლა წამო ფანჯარასე გაუძალოთ ეს ქაღალდი, რომ
მხემ თესლები კარგა დაათბოს

ფანჯარასე გაძალებს ქაღალდი, ელომ ერთი კი-
დეგ დახედა ამ უცნაურ კვერცხებს და ჩაიბინა ბაღში.
სათამაშოთ. ამ მშენიერმა გაზაფხულის დღემ ისე
გაიტაცა ელო, რომ ვიდრე არ მოძივდა, სანღში
არ დაბრუნებულა.

სანამ საუხმეს მოუტანდენ გაიქცა კვერცხების დასასხედათ. ისინი ისევ ისე ელაგა ქალაღდსე; მერე დღესაც ელოძ, გაუთენებლივ, შეირბინა კვერცხების დასათვალიერებლათ. ესლა კი ძათში ძართლაც რაღაც ცვლილება მოძმდარიყო: ქალაღდსე დაცოცდადენ ჰატარ-ჰატარა ბაღნიანი ჭიები. იქვე ეყარა ნაჭუჭი, რომლიდანაც გამოძვრადიუვენ, ზოგი კვერცხი კი ჯერ ისევ ხელ-უხლებელი იყო, ზოგს ჭიას კიდევ კვერდსე გაეხვრიტა ნაჭუჭი და ის იყო იბადებოდა. ელო განხარებული გაიქცა დედასთან.

— დედა, მოდი ჩქარა ნახე კვერცხებიდან რა გამოჩეკილა. მე კი მეგონა რომ ჰეჰელები გამოფრინდებოდენ.

— ჯერ მოიცა, ჩემო ჰატარავ, ჰეჰელაც იქნება. შენ, აბა გაიქეც ბაღში, თუთის ფოთოლი ამოარბევი, ხომ სცნობ თუთის ფოთოლს?

— ვცნობ, დედა, ვცნობ, მერე რათ გინდა?

— ესლაჲ გაიგებ, აბა ჩქარა, ჯერ ჩაიც ან დაგილევი, აქამდის მძიერი ხარ.

ელოძ საჩქაროთ ამოარბევინა ფოთოლი; დაულაგეს თუ არა, ჭიებმა იგრძნეს სუნით, აცოცდნენ ფოთოლსე და ხარბად დაიწეეს ჭამა.

— ამათ, ეოველ დღე, ახალი ფოთლები უნდა მოუტანო სოლმე, ჩემო ელო, ხომ არ დაივიწყებ?

— მე ისე შემევიჯარდა ჩემი ჭიები, რომ არასდროს არ მოვაძმევე.

მართლაც, ჩვენი ელო არ ივიწყებდა თავის მოვალეობას და ჰირველ ხანს გადაძებებითაც უზიდავდა თუთის ფოთოლს. საცდელათ სხვა ფოთოლიც მოუტანა, მაგრამ ჭიები თუთის ძეგს არას ეკარებოდა.

ძეტათ კარგათ უვლიდა ელო თავის ჰატარს ჭიებს. დედა ამ ჭიებს ძატლებს ეძასოდა.

ელოს განაფხულზედ ისეთაც ბევრი საქმე ჰქონდა: ბაღში უნდა გაეკეთებინა ევაზილების კვლეუბი, ძერე ძთელი ზამთარი დედოფლები სასეიროთ არ უტარებია და ესლა ესენიც უნდა ჰქაერზე გამოესეირნებინა. ეველა ამ საქმესთან თავისი ჰაწია ჭიებიც არ ავიწყებოდა.

ელოს ესმოდა, რომ თუ ფოთოლს მოაკლებდა, საწვალე ჰაწია ჭიები შიმშილით დაისოცებოდა.

ჭიებიც, ამ ჰატარს მსრუნველის სელში, ძალე ისრდებოდა, ფერიტაც იცვლებოდა. ჯერ იევენ ძავეები, ძერე განაბლისფერდენ და ძერე თანდათან გამწვანდენ. ექუსი დღის შემდეგ, ელო რომ მივიდა თავის ჭიებთან ფოთლის გამოსაცვლელებად, ძრეელ შეშინდა. ჭიები თავაწეული გარინდული იევენ და არცა სწამდენ. ელო ტირილით გაიქცა დედასთან.

— იცი დედა, ჩემი ჭიები სულ დასოცილან, მუკი ისე კარგა უვლიდი, საჭმელი არც ერთხელ არ მომიკლია.

— შენ ნუ გეძინიან, ჩემო კარგო, ეგენი ცოცა

ხლები არიან, მხოლოდ პატარა ხანს მიუძინათ.

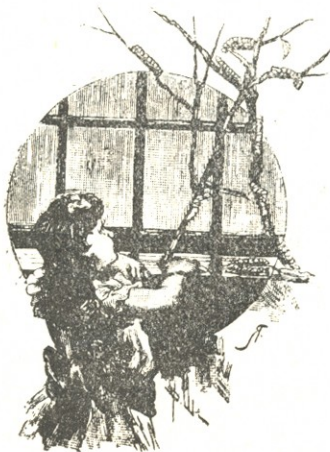
— მერე რათა? აქამდის რატო არ იძინებდენ?

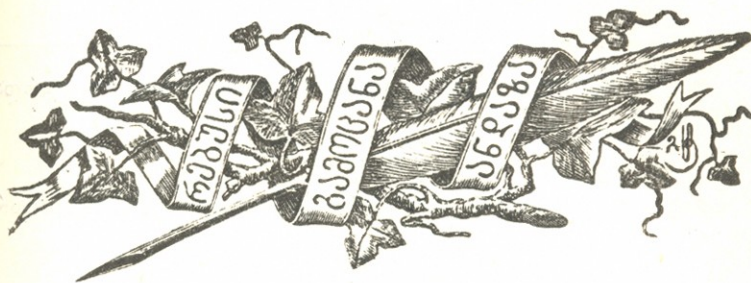
— ჭიებმა ეგრე იცინა, პენ ხომ გახსოვს როგორი პატარები იყვენ, ესლა დამსხვილდენ, ტუავი შეუვიწროვდათ, მანამდის სძინავთ—მიგნით იკეთებენ ახალ ტუავს, მერე ზევითას გადიმრობენ და დარჩებიან ახალ ტუავში. მართლაც, იმავე დღეს, ზევითი ტუავი დაუსკდათ და გამოძვრენ ახალი ტუავით. ერთი საათის შემდეგ ჭამაც დაიწვეს. რამდენიც ხანი გადიოდა ჭიები თანდათან იზრდებოდენ, ჭამსაც წინანდებულზე უმატეს, და განაცრისფერდენ. ბალანის თითქმის აღარ ეტეობოდათ.

ხუთი დღის შემდეგ კიდევ დაიძინეს, მაგრამ ელოს აღარ შეძინებია. იცოდა რომ ასე უნდა ვოფილიყო. შემდეგ, კიდევ ორჯელ, იცვალეს ფერი. უკანასკნელათ სწრულებით გათეთრდენ და ისე დამსხვილდენ, რომ ადვილათ შეიძლებოდა მათი კარგათ დათვალიერება.

ანიკოსი.

(დასასრული იქნება).

ა ნ დ ა ზ მ ბ ი .

წუნიას აკლდებოდესო
—
მწიფე მსხალი ღორისაო
—
საერო ყანა წერომ მოქამაო.

ჩაპრა გაეოსათჳმელი.

(წარმოდგ. კ. სეხნიაშვილის მიერ).
ქრილი ქირთან მექრებოდა,
ქრელი მექირ-მქრელებოდა.

გამოცანები.

თავ-შიშველი, ტან-შიშველი,
სახელს გეტყვი, ვერ მიხვდები.

ერთი რამე ვნახე,
ეშმაკისა სახე,
მალლა-მალლა დაფრინავდა,
ძირს დაუგე მახე,
წვრილი ჩიტი გაბმულიყო,
ჩემი თვალით ვნახე.

ატნი ტომარა, მატნი ტომარა
სახელს ქე გეტყვი, გვარს მიტომ არა.

გასართობი.

(ფრანგულით).

— დედი, ერთი ნატეხი შაქარი კიდევ მომეცი ჩაისთვის.
შენ რომ ნატეხი მომეცი, ჩამივარდა.

— აჰა, შეილო, წაიღე. მერე ის ნატები სად ჩაგივარდა?
— ჩაიწი.

დედა ნიკო, ექვსს რომ სამი გამოაკლო, რამდენი დარჩება?

ნიკო. არ ვიცი.

დედა. როგორ ვერ მიხვდი? ვთქვათ, ექვსი კაკალი გაქვს, ვასომ სამი ითხოვა, რამდენი დაგრჩება?

ნიკო. ექვსი.

დედა. როგორ თუ ექვსი, ვასომ ხომ სამი ითხოვა?

ნიკო. მე რომ არ მიმიცია!

ნუკას ახველებდა და მოხარულ უნაბის წვეს ასმევდნენ.

— მეო?... წამოიძახა კიკომ.

— შენ რალად გინდა? განა შენც გახველებს?

— ჰო, კინალამ.

მასწავლებელი. აბა, ყმაწვილებო, ვინ მეტყვის: ხუთი და ერთი რამდენს იქმს?

კლასში ყველა გაჩუმებულია.

მასწავლებელი. ვთქვათ, ხუთი ვაშლი მოგეცით და მერე კიდევ ერთი. სულ რამდენი ვაშლი გექნებათ?

პატარა დათა. შვიდი, ბატონო.

მასწავლებელი. საიდან შვიდი?

პატარა დათა. იქიდან რომ ერთიც შენა გაქვს შენახული.

გამოცანებისა: ორთქლით მატარებელი (ტრამვაი)
2) პრასა, 3) ლოკოკინა, 4) სიმინდი.

ანაგრამისა: ნიკოლოზ — კანი — ნაკი.

დ ე დ ა.

ანდელი ბეუტავს, ოდნავ ანათებს
 მყუდრო ოთახს და იქ მჯდომ დედასა,—
 აკვანს რომ არწევს, ცრემლს რომ ღვრის მწარეს,—
 მას ფიქრებს უშლის, უშლის სევდასა.

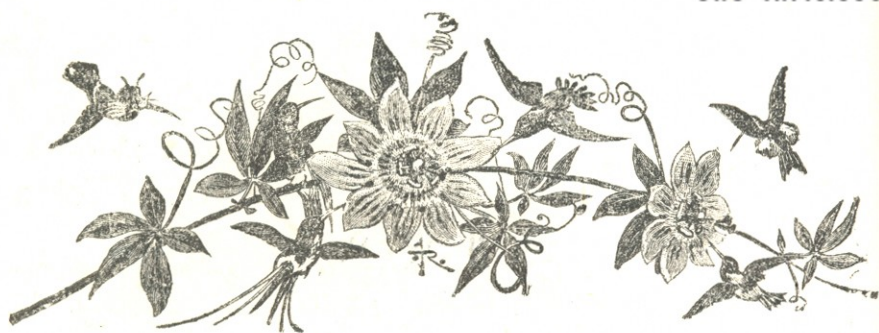
დედა ლოცულობს, ის დაჩოქილი
 უფალს ავედრებს ავთამყოფ შვილსა,
 ხან კი ღიღინებს, თითქოს უმღერდეს
 აკვნის ბინადარს ტკბილ ძილისპირსა:

„ნანა, ნანინა, ჩემო პატარავ!
 რათ აღარ გძინავს, რათ შფოთავ, შვილო?
 ნანინა, ნანა! ჩემო ბიჭიკო,
 აღარ გაგწირავს უფალი, ტკბილო!

შენს მტერს და ბოროტს შენი მფარველი
 ცაური ძალი გულს გაუგმირავს,
 ან შენს მაგივრათ, ჩემო გოგილო,
 ის მე მიმიღებს, მე შემაწირავს!

გოგილო იყვეს ქვეყნად ცოცხალი—
 მტერს თუ დაუშლის ეს რამეს, განა?
 ნუ შფოთავ შვილო, იძინე ტკბილო,
 აუ, გოგილო, ნანინა-ნანა!...

სევდის ხმა სწყდება. გოგილო კვნესის,
 თითქოს მით პასუხს აძლევს დედასა,
 კანდელი ბეუტავს და სიჩუქში
 მას გულს უღონებს, უშლის სევდასა...

ჯიუჭი თხა.

შამინ-სიბირაკისა

(ზღაპარი).

I

ყო ერთი მხიარული ღურგალი. მეზობლები „მხიარულ ღურგალს“ უძახოდნენ იმიტომ, რომ მუშაობის დროს სულ ღიღინებდა და მღეროდა.

— რატომ არ იმღერებს, — შურით იძახოდნენ მეზობლები, — ყველაფერი უხვათ აქვს: საკუთარი ქოხი, ძროხა, ცხენი, ბოსტანი, ქათმები, თხაც კი ჰყავს.

მართლაც რომ ღურგალი ყველაფრით უხვად დაჯილდოებული იყო: პატარა სუფთა ქოხი, ძროხა, ცხენი, ბოსტანი, ქათმები და ერთი ბებერი ჯიუჭი თხა.

— მადლობა უფალს, — იძახოდა ღურგალი, ყველაფერი უხვათ მაქვს.

შურიან მეზობლებს ძალიან სწყინდათ, რომ ღურგალს ყველა ეს ქონება მარტო თავის შრომით ჰქონდა შეძენილი. ღურგალი მთელი დღე სთლიდა და რანდავდა თავის ფიცრებს და ცოლი კი მთელ საოჯახო საქმეს უძღვებოდა: საქმელს ხარშავდა, ძველსა და ახალს ჰკერავდა, ბოსტანს და საქონელს უვლიდა, ერთი სიტყვით ესენი შეიდობიანად და კარგად სცხოვრობდნენ. როდესაც სახლის პატრონები მძღარნი ირიან, დანარჩენებსაც კმაყოფილება ეტყობათ: ცხენსაც,

ძროხასაც... სახლის სახურავზე მტრედები მხიარულად ღულუნებდნენ, სახურავ ქვეშ ბელურები წრიზინებდნენ, ეზოში მამალი თავისი ქათმებით ამყად დასვირობდა, იატაკქვეშ მცხოვრებნი თავებიც კი მაძღრები იყვნენ.

— რა უბედურებაა რომ თავგები ასე გამრავლდნენ, ჩიოდა ხოლმე ღურგლის ცოლი, — ცხენს ქერსა ჰპარავენ და ქათმებს ნამცეცებს არ არჩენენ.

— არა უშავსრა, წაიღონ, სჭამონ, — ამშვიდებდა ღურგალი თავის ცოლს. — მაშ რა ჰქნან? ჯამაგირი იმათ არა აქვთ, მუშაობა არ შეუძლიათ, ჰამა კი უნდათ. თავიანთი ოჯახი და შვილები ჰყავთ. მე და შენ ხომ ვერ შეგვჰამენ. კატაც ხომ გვეყავს მაგათ დასაქერათ.

ციცუნია კი თბილათ ბუხართან იწვა და ყურსაც არ იბერტყავდა, თითქოს ეს ლაპარაკი იმას არ ეხებოა. საზოგადოდ ციცუნიას უთავბოლო ლაპარაკი არ უყვარდა. აბა, ერთი მითხარით, თავგების ჰერით თავს რაზედ შეიწუხებდა, როდესაც საქმელი თავსაყრელად ჰქონდა? ხანდისხან საკუჭნაოში შევიდოდა ხოლმე და იქილამ ერთ პატარა საცოდავ თავუნიას გამოათრევდა, ჰამას რასაკვირველია რათ იკადრებდა, ხოლო თავის დიასახლისს მიუტანდა და უჩვენებდა.

— აი, ბარაქალა, ჩემო ციცუნიავ! აქებდა ხოლმე ღურგლის ცოლი და ჯამში რძეს უსხამდა.

კატა რძით გამოძღებოდა, სადმე თბილ კუთხეში მიეძინებოდა და თავგებს მარტო გასართობათ იქერდა. წოლა რომ მოსწყინდებოდა, მაშინ სასვიროთ გამოვიდოდა, ყველასთან თავი მოსწონდა, რომ ბატონებთან ერთად ოთახში ცხოვრობდა. არავის არ ეჩხუბებოდა, სუყველას მედიდურათ უყურებდა. აი მაგალითად მამალი და თხა სულ ჩხუბობდნენ, ერთმანერთს უსაყვედურებდნენ, საცემრათაც მიიწევდნენ ხოლმე.

— ეგ რა საკადრისია, ბუტბუტებდა კატა... თქვენი თავის პაუვისცემა არ იციოთ... მაგრამ, აბა, ვის ველაპარაკები, სულ ერთია, მაინც ვერაფერს გაგავონებთ.

— გიცნობთ რა შვილიცა ხარ, შე გაიძვერა შენა, — ილანძღებოდა მამალი. — მზეზე წოლის მეტს რას მიკეთებ?

დიდი ბატონი ბრძანდები, განა, თათების განძრევაც კი გეზარება.—აი შე ეშმაკო, შენა!

ციცუნია ხმას არც კი გასცემდა, ზიზლით შეხედავდა, თავის მომწვანო თვალებს დაბჟუტავდა და უღვაშებს აათამაშებდა.

თხა და მამალი ხშირად ჩხუბობდნენ, ტყუილ-უბრალოზე ერთმანერთს წაეკიდებოდნენ.

— შენ, ეი, მუქთა ხორავ! უყვიროდა ხოლმე მამალი თხას:

— შეხედეთ, ამ მუშა მშრომელს! ჯავრობდა თხა—მთელი დღე სულ ჰყივის, ძილს არავის არ აცლის.—შენი საქმე ხოლო ეგ არი!

— მე არ ვშრომობ? მაშ ჩვენს ბატონს დილით ვინ აღვიძებს? მე—ქათმებს ვინ უვლის, რომ სხვის ეზოში არ დაიფანტონ? სულ მე—წიწილებს ვინ ჰდარაჯობს, რომ ძვრამ ან ქორმა არ მოიტაცონ? მე—ყველაფერზე და ყველაზე მე უნდა ვიზრუნო, შენ კი მარტო ტყუილად სჯამ სხვის თივას, შე ბებერო, ჯიუტო თხავ!

— სხვის თივასა ვქამ?.. აი შე ავაზაკო შენა!.. მე შენ ლუკმა-ლუკმით აგკუწავ, გაგქულიტავ,— შე ბაქიავ, შენა!

თხა თან თავს ჩაღუნავდა, თვალებს დახუჭავდა და მამალს დაეტაკებოდა.

— ოჰ მომკლეს! საწვალრი მამალი მოჰკლეს! ყვიროდა მამალი და შეშინებული თხას გაურბოდა.—მიშველეთ, გაგონილა ცოცხალი მამალი მოჰკლა ამ წყეულმა თხამ!

მამალი თავის ყვირილთ ყველას ფეხზე აყენებდა: შეშინებული ქათმები კაკანებდნენ, მურია ყეფდა, ხან ერთს და ხან მეორეს გაეკიდებოდა, ცდილობდა თავისი ბასრი კბილები ჩაერქო და გაეშორებინა ერთმანერთი. დურგალი კი უყურებდა და გულიანად იცინოდა. ბოლოს მამალი ღობეზე შეფრინდებოდა, ფრთებს გაშლიდა და მხიარულათ ყივოდა:

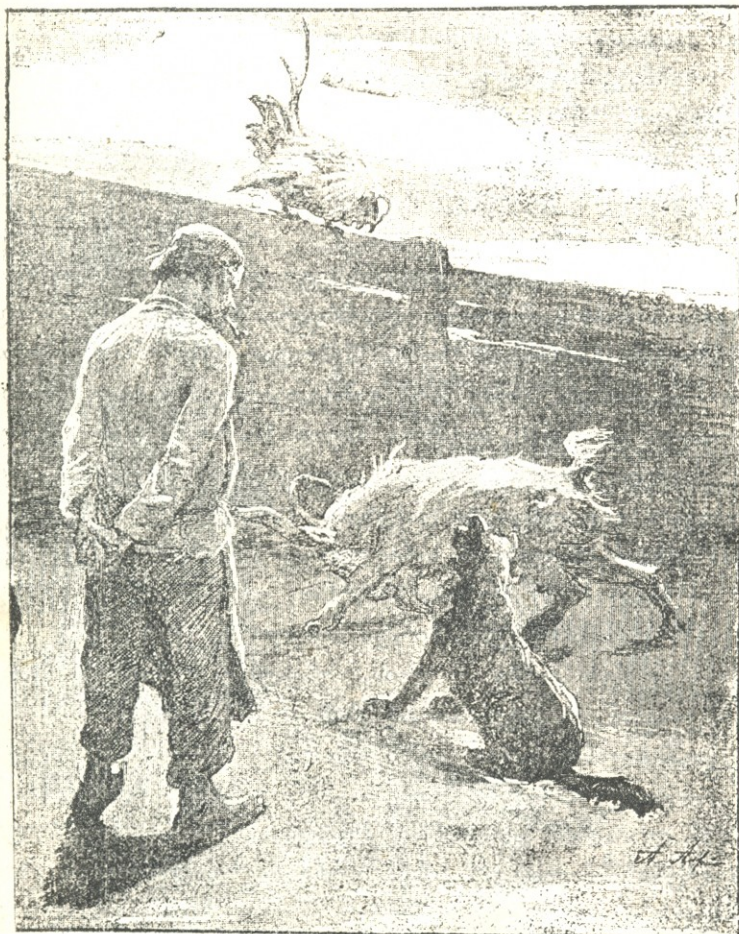
— ჩვენ გაფიშარჯვეთ, ვაშა! ვაშა!—აბა, რა დამაკელი შე წუწკო? რა შენი საქმეა ჩემთან კინკლაობა!.. მოიცადე, მაგ

ჯიუტი თხა

შენ სულელ თვალებს ამოგკორტნი! ჩემთან ხურობა შენ არ გაგივა!

ჩვენი ბებერი ჯიუტი თხა ამ შემთხვევაში ძალიან ცუდ გუნებაზე დადგებოდა ხოლმე, ღობეს დაეტაკებოდა, უნდოდა წაექცია და მამალი გადმოეგდო. მაშ რა ექნა? სცხვენოდა, რომ მამალი მთელს უბანში ასე აუპატიურებდა მას.

— თხავ, როგორ არა გრცხვნიან, რომ მამალს აგრე თავს უყადრებ? იცინოდა ღურგალი—შენ არ შეგშვინის ფრინველთან კინკლაობა, ჩემო თხავ!

— მაშ, რას იკვების!— იძახოდა დაღვრემილი თხა— მე იმას ვუჭვენებ ვინცა ვარ!

გაბრაზებული თხა ლობეს მოშორდებოდა, შუა ეზოში დადგებოდა, მერე იქიდან გაექანებოდა და ლობეს შუბლით დაეტაკებოდა; რქებს წკრიალი გაჰქონდა. ეს ისე სასაცილო იყო, რომ ბელურები სახლის სახურავზე დახტოდნენ და გულთანად იცინოდნენ, მტრედები დარბაისრულად ილიმებოდნენ, ცხენი თავს აქნევდა და მამალი კი ხმა მალლა ხითხითებდა...

— აბა, ერთი კიდევ, თხავ!.. ჰა, ჰა, ჰა! ლობე შეიბრაღე, შე სულელო, ამისი რა ბრალია, რომ ეგრეთი სულელი ხარ!

— მართალია, ლობეს რას ერჩი! იცინოდა ღურგალი. — შენი შუბლი არ გებრალეება? — ოჰ! რა ბრაზიანი ხარ, შე ბებრო ჯიუტო თხავ!

თხა ჩხუბის შემდეგ დიდხანს ვერ დაწყნარდებოდა ხოლმე. დილას რომ გაჯავრდებოდა, მთელი დღე სულ ჯავრობდა: დაწვებოდა— ჯავრობდა, ზეზე იქნებოდა— ჯავრობდა, დაეძინებოდა— ჯავრობდა, ღამე რომ გამოიღვიძებდა, კიდევ ცოტათი ჯავრობდა. რა ჰქნას, უთუოდ ასეთი ბრაზიანი დაბადებულია.

ერთხელ მამალი უნდოდა გაეჯავრებინა და იმის ერთ საუკეთესო დედალს ფეხი წაჰკრა... საშინელი ალიაქოთი ასტყდა. მამალი ბატონთან საჩივრელად წავიდა.

— როგორ შეიძლება, ბატონო, ეგ საძაგელი ხომ მთელ დედლებს დამიმახინჯებს, ჩიოდა მამალი.

— ეგ ჩემი საქმე არ არის, უბასუხა ღურგალი, — წადი დიასახლისთან, ის გაგასამართლებთ.

დიასახლისმა დიდი ჯოხი აიღო და თხა კარგად მისტყუა.

— კიდევ გაქეპყავ ქათმებს, შე ჯიუტო, სულელო შენა! თხა ღრიალით ბოსტანში შევარდა. ამის შემდეგ უფრო გადაემტერა მამალს. თხა ისეთ გუნებაზე დადგა, რომ ეზოში შემოსვლა აღარ უნდოდა, მაგრამ მურიამ როგორც იყო დაამშვიდა.

— კარგი, გეყოფა მაგდენი ჯავრობა, — ეუბნებოდა მურიამ კუდის ქნევით. — ერთხელ მე და შენ ხელში ჩავიგდოთ მამალი და კარგათ ვცემოთ.

— ჰო, შენ რა გიშავს, ცოტა მეცა მკითხე, გვერდები როგორა მაქვს მიბეჭილი, ბუტბუტებდა თხა.— მე ჩემ ბატონებს განა კარგათ არ ვემსახურები? რითი ვიკვებები? თივას გადმომიგდებენ, აბა, სხვას რას მაქმევენ? ცხენი და ძროხა რასაც დაფანტავენ, იმას ავკრებ ხოლმე, სულ ერთია, მაინც ფეხით გაქვლავენ. თუმცა მუცლის მიმდევარი არ ვარ, მაგრამ არც სხვის თივას შევქამ.

მურია გულკეთილი იყო, თხა ძალიან ებრალებოდა და იძახდა:—აბა, საწყალი, დიასახლისმა რა უბრალოდ სცემა.

— იცი რა ვითხრა—უთხრა მურია თხას,—ნუ იჯავრებ, ნუ შეიმჩნევ, ვითომ არაფრად აგდებ მის ცემას. მეც ხშირად მომხვედრია ხოლმე იმისაგან ჯოხები, მაგრამ ვითმენ, იმას მარტო კატა, ძროხა და ქათმები უყვარს. რას იზამ, ვერ გადააჩვევ.

— ერთხელ მეც ჩემი რქებით ვერჩოლები და მაშინ ნახავს როგორც უნდა ცემა.

— არა, ეგ რა საკადრისია, მოთმინებაა საჭირო ყველა შეიტყობს ჩვენ ამბავს, ოჯახში რაც

უსიამოვნო
ბა მოხდება,
გარეთკი არ
უნდა გავი-
ტანოთ.

მურია
ძალიან ეშ-
მაკი იყო.
ამას უნდო-
და რომ სახ-

ლში მშვიდობიანობა ყოფილიყო. მაშ რისი ძალღია, რომ სახლში სულ მუდამ აღიაქათი და ჩხუბი იყოს. ხანდისხან კიდევ არა უშავს რა, მაგრამ ყოველთვის კი არ ეპიტნავენოდა.

— როგორც იყო დავამშვიდე და შევარიგე, ეუბნებოდა მურია თავის პატრონს, — წაიჩხუბნენ და კმარა...

— შენ ჭკვიანი და ყოჩაღი ხარ, — აქებდა პატრონი თავის ძაღლს.

— მართალი უნდა გიპირო, თხა ძალიან გულკეთილია, მაგრამ ცოტა ჯიუტია. მეც ვეუბნები: ნუ ჯავრობ, არა ღირს, შენ თავს აენებ.

ღურგალს საღამომით ზარეთ გამოსვლა უყვარდა. კარებთან ჩამოჯდებოდა და ჩიბუხს ააბოლებდა. მურსა უტბათ იქვე გაჩნდებოდა, და პატრონს დაუწყებდა ალერსს.

— რა ამბავია, მურია?

— არაფერი, სრული მშვიდობაა! მთელი ღამეები არა მძინავს, სულ შენ სახლს ვდარაჯობ.

— მაშ, აგრე უნდა, ყოჩაღ! შენ ჭკვიანი ხარ!

— რა წესი უნდა იყოს იმ ოჯახში, საცა კარგი ძაღლი არ არის! მაშ, იმ მუქთა ჭამია კატას ხომ არ ვგეგვარ.

— კატა არ გიყვარს, განა! იმის ბრწყალები გეტყობა არ დაგვიწყებია!

მურია ზოგჯერ მსუქან კატას გამოეთამაშებოდა ხოლმე, როდესაც დიასახლისი საღამე სტუმრათ წავიდოდა, ციცუნია ძილისაგან გასიებულ ცხვირ-პირით კარში გამობრძანდებოდა. აბა, ამისთანა ჩასუქებულს, როგორ არ გამოეთამაშოს? მართალია, ციცუნია მორჯერ თუ სამჯერ თავისი ბრწყალები აგემა მურიას, მაგრამ ძაღლისა მაინც ძალიან ეშინოდა. მურიას შურდა, რომ ციცუნიას სულ რძესა და ხორცს აქმევდნენ და თითონ კი მარტო ძვლები დანასუფრალი ერგებოდა.

ეკ. მ.—სა.

(შემდეგი იქნება).

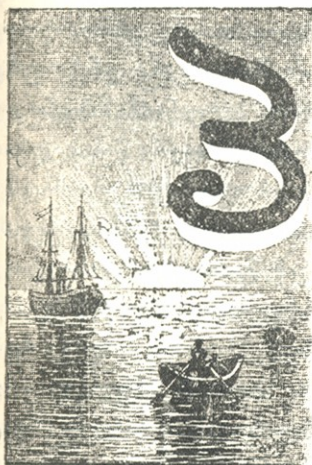

საფრანგეთის სახელმწიფო

და

საზოგადოებრივი წყობილება.

წერილი მეორე.

ირველი რესპუბლიკის დროს ხალხში
 სარევოლიუციო მოძრაობა საშინლათ
 გაიზარდა. გაიხსნა საფრანგეთის ყო-
 ველ კუთხეში სარევოლიუციო კლუ-
 ბები. პარიზში აჯანყებულ ხალხს მე-
 თაურობდნენ რობესპიერი, მარატი და
 დანტონი. საცა კი მოასწრებდნენ ძვე-
 ლი წყობილების მომხრეებს, სიკვ-
 დილითა სჯიდნენ. ხალხმა ამ დროს
 საშინელი სისასტიკე გამოიჩინა: ის

შეუბრალებლათ უხდიდა სამაგიეროს თავის ძველ ბატო-
 ნებს და მათს დამქაშებს. ეროვნული კრება დაიშალა და
 მის ნაცვლათ შესდგა კონვენტი. კონვენტი გაიყო ორ ნაწი-
 ლათ: მემარჯვენეებს შეადგენდნენ ჟირონდისტები, მემარცხე-
 ნეებს მონტანიარები. ჟირონდისტები იყვენ ბურჟუაზიის წარ-
 მომადგენლები; ისინი კმაყოფილდებოდნენ უკვე არსებული რე-
 ფორმებით და ითხოვდნენ რევოლიუციის ჩაქრობას. მონტანი-
 არები კი ითხოვდნენ რევოლიუციის გაძლიერებას და ყველა
 რეაქციონერების სასტიკათ დასჯას. მონტანიარების მეთაური
 იყვენ რობესპიერი, დანტონი და მარატი. კონვენტმა სამარ-
 თალში მისცა მეფე სამშობლოს მოღალატეობისათვის; საშა-
 ჯულოს წინაშე მეფემ თავი ვერ იმართლა; მეფეს სიკვდილით

დასჯა მიუსაჯეს და 21 იანვარს 1793 წელს მეფე ლუდოვიკო მე-XVI-ს თავი მოჰკვეთეს. ეს იყო დიდებული ბარბაროსობა, რომლის მზგავსი ისტორიაში ცოტაა. ბარბაროსობა იყო იმიტომ, რომ სიკვდილით დასჯა, ვინც უნდა ისჯებოდა, ბარბაროსობა; დიდებული იყო მით, რომ ხალხი ასამართლებდა და სჯიდა თავის მეფეს.

ამ დროს საფრანგეთს შამოესია ავსტრია და პრუსია. აღფრთოვანებული ხალხი შეიკრიბა საფრანგეთის ყოველი კუთხიდან და შესდგა ეროვნული გვარდია, რომელმაც პრუსიისა და ავსტრიის ჯარს კუდიტ ქვა ასროლია. მაგრამ თვითონ კონვენტში სასტიკმა ბრძოლამ იჩინა მალე თავი. ჟირონდისტები იცავდნ თავის პრივილეგიებს და მათი იდეალი იყო ბურჟუაზული წყობილება და ბურჟუაზიის ბატონობა. მონტანიარები კი თხოულობდნ სრულ დემოკრატიულ წყობილებას: ისინი იცავდნ მშრომელი ხალხის ინტერესებს. ბრძოლა დღითი-დღე მწვავედებოდა და ერთ-ერთის დამარცხება აუცილებელი იყო. მეფის სიკვდილით დასჯამ და ჟირონდისტებისა და მონტანიარების ბრძოლამ საფრანგეთი სამ ნაწილათ გაჰყო: ერთი ნაწილი მეფეს გამოესარჩლა, მეორე ჟირონდისტებს; მესამე კი მონტანიარებს. იფეთქა სხვა და სხვა ალაგას აჯანყებამ და გაიმართა საშინელი სისხლის ღვრა. რადგანაც მუშა ხალხი, წვრილი გლეხობა და პროლეტარიატი მონტანიარების მხარეზე იყო, ამ უკანასკნელებმა მალე გაიმარჯვეს, მთელი უფლება ხელში ჩაიგდეს და ჟირონდისტები იძულებული გახდნ, კონვენტისათვის თავი დაენებებიათ. ვნება აშლილმა ხალხმა მოითხოვა მათი გასამართლება; ზოგი დაიშალა, სხვები კი სიკვდილით დაისაჯნ. შემოდებულ იქმნა არაჩვეულებრივი სასამართლო, რომელიც არჩევდა ყველა პოლიტიკურ საქმეებს. ამ სასამართლოს განაჩენი მხოლოდ ორ გვარი იყო: ან სრული გამართლება, ან სიკვდილით დასჯა.

საკანონმდებლო და აღმასრულებელი უფლება საფრანგეთში დარჩა მონტანიარებს, რომლების ერთათ-ერთი მიზანი იყო რესპუბლიკის გადაჩენა. ისინი მუშაობდნ საშინელის ფერგით რესპუბლიკის გასამაგრებლათ და მისი შინაური და

გარეული მტრების დასამარცხებლათ. ისინი მტკიცეთა და პირდაპირ მიდიოდენ თავისი მიზნისაკენ და არ ერიდებოდენ არავითარ სისასტიკეს. დიდი რევოლუციის იმ ხანას, როცა მონტანიარები ბატონობდენ, ეწოდება ტერრორი. ისტორიაში კოტაა მაგალითი იმგვარი სიმხეცისა და ბარბაროსობისა, როგორც მონტანიარების კონვენტმა ჩაიდინა. რესპუბლიკა დიდ განსაცდელში იყო: შიგნით რეაქციონერები ემუქრებოდენ მას, გარედან ევროპის რეაქციონური მთავრობა. კონვენტის მდგომარეობა მეტათ კრიტიკული იყო და რესპუბლიკის გადასარჩენათ ის არ დაერიდა არავითარ სისასტიკეს, არავითარ სიმხეცეს. არათუ რეაქციონერებსა ჰკვეთდენ თავებს. ემაფოტზე გზავნიდენ ისეთ რევოლუციონერებსაც კი, რომლებიც ამ მხეცური სისხლის ღვრის დროს მეტ ღმობიერებას ითხოვდენ. ამ გაშმაგებული სისხლის ღვრის დროს კონვენტმა შეიმუშავა ახალი კონსტიტუცია. ეს იყო 1793 წელს ახალი კონსტიტუცია აძლევდა ყველა პოლიტიკურ უფლებებს ყოველ ოცდაერთი წლის ფრანკულს განურჩევლათ ქონებისა. არჩევნები იყო საყოველთაო და მთელი ხალხი ირჩევდა ეროვნულ კრებას. ეროვნული კრება განაგებდა მთელი სახელმწიფოს საქმეებს, ხოლო კონტროლი ისევ ხალხს ეკუთვნოდა და ხალხს შეეძლო, დაერღვია ეროვნული კრების ესათუ ის დადგენილება. ამგვარათ ახალი კონსტიტუცია აარსებდა საფრანგეთში სრულ დემოკრატიულ წყობილებას და ხალხის თვითმპყრობელობას. მონტანიარების კონვენტმა ამ კონსტიტუციით ხალხს აუწყა: შენ უფროსი არა გყავს, უფროსი, მეფეც, მთავრობაც შენ თვითონა ხარ და ქვეყნის საქმეებს შენ თვითონ უნდა განაგებდე. შენს მიერ არჩეული პირების დახმარებით.

რა შედეგი მოჰყვა ახალ კონსტიტუციას? პრაქტიკულათ არავითარი, კონვენტმა დაამტკიცა კონსტიტუცია, ხოლო შემოდგომით არ შემოიღო, რადგანაც ჯერ საფრანგეთის დამშვიდება უნდოდა. ხოლო სანამ მონტანიარების კონვენტი საფრანგეთს დაამშვიდებდა და ახალ კონსტიტუციას შემოიღებდა, მან თავისი სისასტიკითა და სისხლის ღვრით ხალხის დიდი

ნაწილი გადმეტერა. მონტანიარების ბელადი იყვენ დანტონი, მარატი და რობესპიერი. მარატი იყო გულწრფელი მოსარჩლე მშრომელი ხალხისა, ყოველ კითხვაში იმის ინტერესებს იცავდა და ამიტომ თავადანაურობისა და ბურჟუაზიის წარმომადგენლებს მარატი განსაკუთრებით სძულდათ. მარატის შესახებ ათასგვარ ქორებს ავრცელებდენ და ამ ქორების წყალობით მარატი ბევრს საფრანგეთის დამლუბველათ მიაჩნდა. უსათუოთ ამგვარმა ქორებმა აამხედრეს მარატის წინააღმდეგ ახალგაზრდა ქალი შარლოტა კორდე, რომელმაც მარატი დანით მოჰკლა. შარლოტას სიკვდილით დასჯა მიუხაჯეს. თუ რა განუკითხავათ სჭრიდენ ამ დროს თავებს, შემდეგი მაგალითი ამტკიცებს: როცა შარლოტა თავის მოსაკვეთათ მიჰყავდათ, ერთმა კაცმა იმის დანახვაზე წამოიძახა: ბრუტსა სჯობიაო. (ბრუტმა იულიოს კეისარი მოჰკლა რომში) ამისათვის ამ საცოდავსაც ხელი სტაცეს და თავი გაადგებიეს! ხალხი აღმერთებდა მარატს და ის დიდის ამბით დაასაფლავეს. მარატის სიკვდილის შემდეგ ტერრორი უფრო გაძლიერდა. დიქტატორის უფლებანი რობესპიერმა ჩაიგდო ხელში და რამოდენიმე თვის განმავლობაში თითქმის სამიათსა კაცს გაადგებია თავი. ნუთუ ამდენათ მხეცი იყო რობესპიერი? რობესპიერი იყო უკიდურესი დემოკრატია; რესპუბლიკის კეთილდღეობას ის ყველაფერზე მაღლა აყენებდა და ამ მიზნის მისაღწევათ ის არ ერიდებოდა არავითარ მსხვერპლს; ვიხედაც კი ეჭვს მიიტანდა, ყველას ეშაპოტზე გზავნიდა. როცა რეაქციონერებსა და ეირონდისტებს მუსრი გაავლო, შემდეგ რევოლუციონერებს მოსდგა. ვისაც ვერ შენიშნავდა სარევოლუციო სიმტიცეს, სიკვდილით სჯიდა. მისმა სისასტიკემ აამხედრა იმის წინააღმდეგ ბევრი მისი ამხანაგი და მათ შორის დანტონი და კამილ დემულენი. რობესპიერმა ისინი დააჭერინა და ამდროს დაჭერა და თავის გადგებინება ერთი და იგივე იყო. დანტონი და დემულენი წარსდგენ სასამართლოს წინაშე. თქვენ ვინ ხართო, ჰკითხა მოსამართლემ დანტონს, რადგანაც ამგვარ კითხვას ითხოვდა მართლმსაჯულების ფორმალური მხარე.— ზე ვარ დანტონი, რევოლუციაში კარგათ ცნობილი. ჩემი

სადგომი მალე არარაობა იქნება, ხოლო ჩემი სახელი ისტორიის პანთეონში დარჩება უკვდავად, უპასუხა დანტონმა. არაფერ არ მოელოდა, რომ დანტონსა და დემულენს სიკვდილით დასჯიდნენ, მაგრამ სასამართლომ ორივეს სიკვდილი მიუსაჯა რობესპიერის ზეგავლენით. ჩვენ მსხვერპლათ გვწირავენ რამოდენიმე ლაჩარ ავაზაკების თავმოყვარეობას, მაგრამ ისინი დიდხანს ვერ ისარგებლებენ თავისი ვერაგობის ნაყოფით. რობესპიერი მალე გამოიყვება უკანო, წარმოსთქვა დანტონმა თავის უკანასკნელ სიტყვაში და მისი წინასწარმეტყველება მალე ახდა.

რობესპიერმა ზოიშორა ყველა გამოჩენილი რევოლუციონერები და გახდა სრული დიქტატორი. მის ბრძანებას ემორჩილებოდა ყველა. ის იყო უკიდურესი დემოკრატი, ხალხის სრული ბატონობის მოსარჩლე და დემოკრატიულ წყობილების განმტკიცებას ჰკვიპრობდა ცეცხლითა და მახელით. სისხლის ღვრამ იმდენათ გაიტაცა ის, რომ არც დიდს, არც პატარას, არც მოხუცებულებს აღარ ინდობდა. ოთხმოცი წლის მოხუცებს ჰკვეთდნენ თავებს; ეროვნული სამართებელი, ანუ გილიოტინა, დღე და ღამე მუშაობდა საფრანგეთის ყოველ ქალაქში. უბრალო ექვი, უბრალო დასმენა საკმარისი იყო, რომ ადამიანსათვის თავი გაეგდებინებიათ. მეცნიერებს, მწერლებს, გლეხებს, მუშებს, მათხოვრებს, — ერთნაირათ ჰკვეთდნენ თავებს. როდესაც გამოჩენილ ქიმიკოსს ლავუაზიეს სიკვდილი მიუსაჯეს, ლავუაზიემ ითხოვა: ერთი თვით დაავიანეთ ჩემი დასჯა, რადგანაც დიდ მნიშვნელოვანი გამოკვლევა მაქვს დასამთავრებელიო. ჩვენთვის მეცნიერები საჭირონი არ არიანო, უპასუხა სასამართლოს თავმჯდომარემ და ამ სიტყვებით დამტკიცა თავისი სრული სირვეგნე. ამით არ დაკმაყოფილდა რობესპიერი. მან მიაღებია კონვენტს კანონი, რომლის ძალითაც პოლიტიკურ პატიმრებს მოწმეები და ვეჭილები ესპობოდათ, ე. ი. თავის დაცვისა და გამართლების ყოველ გვარი საშუალება. ამგვარმა სისხლის ღვრამ ხალხს ნელანელა გული გაუტეხა და რობესპიერის წინააღმდეგ აამხედრა. რობესპიერი ძლიერი იყო, სანამ ხალხი იმის

მხარეზე იყო. როცა რობესპიერი თავადებსა და მეფის მომხრეებს ჰკვეთდა თავს, ხალხის თვალში ამგვარ მსხვერპლს აზრი ჰქონდა. ხოლო როცა გლეხებსა და მუშებს დაუწყეს თავების კვეთა რესპუბლიკის საკეთილდღეოდ, ხალხმა ეჭვი შეიტანა ტერრორის სარგებლობაში; ბოლოს ის დარწმუნდა, რომ ამ გვარი უაზრო სისხლის ღვრა მის მდგომარეობას ვერ გააუმჯობესებდა და რობესპიერისაკენ ზურგი იბრუნა. ამ მომენტით ისარგებლეს რობესპიერის მტრებმა, გაიმართა აგიტაცია და მთელი კონვენტი ამხედრდა რობესპიერის წინააღმდეგ. რობესპიერმა გადასწყვიტა მთელი კონვენტის დაშლა და ურჩი დეპუტატების სიკვდილით დასჯა. მაშინ თვითონ მონტანიარებმა მოინდომეს რობესპიერის თავიდან მოშორება. აი მოვიდა რობესპიერი კონვენტის კრებაზე 27 ივლისს 1794 წელს; წყნარათ ავიდა ტრიბუნაზე, მაგრამ დასძრა თუ არა ენა, „ძირს სისხლის მსმელო, ძირს მტარვალოვო“, დასძახეს დეპუტატებმა. რობესპიერი გაფითრდა, არასფერს ამის მზგავსს ის არ მოელოდა. დააპირა რამდენჯერმე ლაპარაკი, მაგრამ არ აცალეს; სიბრაზით ხველა დაიწყო, ისე მოაწვა სისხლი ყელში. „შე საბრალო, დანტონის სისხლი გაღრჩობს განაო, დაიძახა ერთმა დეპუტატმა. უმრავლესობამ მოითხოვა რობესპიერისა და მისი ამხანაგების შეპყრობა. რობესპიერი მაშინათვე შეიპყრეს თავისი ამხანაგებიანა და მალე დააპატიმრეს ეროვნული გვარდიის უფროსიც, რომ მას ჯარი არ წამოეყვანა კონვენტის წინააღმდეგ. რობესპიერის ამხანაგები შეიკრიბნენ, მიმართეს ხალხს მოწოდებით, რომელშიაც ურჩევდნ რობესპიერის განთავისუფლებასა და მოღალატე კონვენტის განადგურებას; მოიძხრეს ჯარის ნაწილი და გაანთავისუფლეს რობესპიერი. კონვენტმა გამოაცხადა რობესპიერი მისი ამხანაგებით სამშობლოს მოღალატეთ. ხალხის უმრავლესობა კონვენტს მიემხრო. რობესპიერი მისი ამხანაგებით ხელ ახლა შეიპყრეს. ოც და რვა ივლისს 1794 წელს რობესპიერსა და ოც იმის ამხანაგს მიესაჯა სიკვდილით დასჯა. ამ განაჩენმა ხალხი აღტაცებაში მოიყვანა. ქვრივებმა, რომლის ქმრებსაც რობესპიერმა თავები დააკვეთია, მოიტანეს საქონ-

ლის სისხლი, მითი შედეგებს რობესპიერის სახლი და იმის წინ
ცეკვა დაიწყეს. რობესპიერის უკანასკნელი სიტყვები იყო:
„რესპუბლიკა დაიღუპა, ავაზაკებს დღესასწაული დაუდგათ“-ო.

სამწუხაროთ ეს სიტყვები მალე ახდა. რობესპიერს რომ
ხალხისათვის საქმე ეჩვენებინა და არა საშინელი სისხლის ღვრა
მარტო, მას ხალხი არ უღალატებდა და მტრებიც ვერ და-
მარცხებდნენ. რობესპიერის დამარცხებით ისარგებლა ბურჟუა-
ზიამ. ის მალე მოექცა სახელმწიფოს სათავეში და ახალი
კონვენტის წევრები უმეტესათ ბურჟუაზიას ეკუთვნოდნენ.
ახალმა კონვენტმა შეიმუშავა ახალი კონსტიტუცია. საკანონ-
მდებლო უფლება გადაეცა ორ პალატას, აღმასრულებელი
უფლება ხუთ დირექტორს; დირექტორები ნიშნავდნენ მინის-
ტრებს. წოდებები თავისი პრივილეგიებით გაუქმდნენ და გლე-
ხებმა ბატონყმობის მძიმე უღელს თავი დააღწიეს. თავად-აზნა-
ურობისა და საეკლესიო მიწების დიდი ნაწილი ბურჟუაზიამ
ჩაიგდო ფულის შემწეობით ხელში, ლატაკები ისევ ლატაკე-
ბათ დარჩენ და ამგვარათ თვითონ პრინციპი კერძო საკუთ-
რებისა და ქონებრივი უთანასწორობა ხელუხლებელ იქმნა
აღიარებული. რევოლუციამ მოსპო თვითმპყროველობა და
ფეოდალური წყობილება; მათს ალაგას დაამკვიდრა ხალხის
წარმომადგენლობა და ბურჟუაზული წყობილება. არჩევნებს
სარჩულოთ დაედვა ქონებრივი ცენზი. არჩევის უფლება ჰქონ-
და ყოველ ოცდა ერთის წლის ფრანცუზს, ხოლო ამომრჩევ-
ლად აირჩეოდა მარტო ის, ვინც განსაზღვრული ქონების
პატრონი იყო და გადასახადს იხდიდა. დეპუტატი უნდა ყო-
ფილიყო ოცდაათის წლის და ამავე დროს უძრავი ქონების
პატრონი. ამ კონსტიტუციით საფრანგეთის ხალხის ღარიბ
ნაწილს პოლიტიკური უფლებანი ისევ წაერთვა. ბურჟუაზი-
ამ მოსპო ამ კონსტიტუციით სრული დემოკრატიული წყო-
ბილება, რომლის განსახორციელებლათაც რობესპიერი შეუ-
ბრალებლათ ჰკვეთდა თავს ყველას, ვინც მას წინ ეღობე-
ბოდა.

ივ. გომართელი.

(შემდეგი იქნება).

უგულო გავში

(მონგომერისა).

სერ ევერარდი მოუსვენრათ დადიოდა ოთახის ერთი კუთხიდან მეორემდის, სანამ როგორც იქნა კარი არ გაიღო და ექიმმა არ ანიშნა შეემოდითო. პატარა სასტუმროში ცოტა ჩამობნელებული იყო, ისე რომ ბავშვის სახე კარგათ არ ჩანდა, ადამიანი მხოლოდ ნახევრათ გაარჩევდა შავ-თმა-ხუჭუჭა თავს, რომელიც თეთრ ბალიშზე იყო დაყრდნობილი. სერ-ევერარდი დივანს მიუახლოვდა. ჯორჯმა პატარა ხელი გაუშვირა და თავისკენ მიიზიდა თავისი მამა.

— მამა!—სუსტი ხმით წამოილაპარაკა მან.—ის ხომ კარგათ არის? ხომ არაფერი უტყენია, არ გაცივებულა? რა მიხარია, რომ ის კი არ დაეცა ხეს, მე დავეცი!

— ოო, ნუ ამბობ მგას, ნუ, ჩემო ბიჭიკო!

— მამა, აღარ მიწყრები? აღარაოდეს აღარ წავალ იქ, აღარაოდეს, მამა. ყოველთვის გაგიგონებ რასაც მეტყვი. მითხარი, მამა, ხომ არ მიწყრები!

— არა, ჩემო საწყალო ბიჭიკო, არა, არ გიწყრები. მე მხოლოდ ვწუხვარ, რომ ავათა ხარ.

— ძალიან ავათა ვარ, მამა? რა ემართება ამ ჩემ თავს! მამა, ხომ მალე მოვრჩები?

— იმედი მაქვს რომ მალე, ჩემო პატარა. ხვალ მოვლენ ექიმები ლონდონიდან და მოგარჩენენ.

— მკის დღესასწაულისთვის მოვრჩები, მამა?

— რა მკის დღესასწაულისთვის?

— არ გახსოვს, მე და ვილლის რიამ დავგვირდი, დღესასწაულს გავაწყობ იმ კვირაშიო? რა დღეს დანიშნავ?

— ჰოო... ჯერ არ ამომირჩევია დღე, ჩემო პატარა.

— ჰურს ხომ მკიან კიდევ! სამშაბათისთვის დაენიშნოთ, მამა, გინდა?

პასუხის მაგიერათ სერ ევერარდს თვალეზე ცრემლები მოადგა.

— მაშ სამშაბათს, არა? ნეტავი თუ შევიძლებ დოღლის-თან ცეკვას?

ამ სიტყვებზე სერ ევერარდს ისევ წარმოუდგა ჯორჯის მომავალი ცხოვრება, ფერმკრთალი და სუსტი ბავში, მუდამ უძრავათ სავარძელში მჯდომი... ცეკვა! არ ჯობს რომ ახლავე უთხრას საბრალო ბავშს, რა მოელის მას? განა ეს მამის მოვალეობა არ არის?

— მამა! რატომ არაფერს მეუბნები?— გაისმა ისევ ჯორჯის სუსტი ხმა.— მალე მოვრჩები?

მაგრამ სერ ევერარდს ვერც კი მოეხერხებინა პასუხის გაცემა, მან აიღო ბავშვის პატარა ხელი, მიიკრა ტუჩებზე, მხურვალეთ აკოცა მას და ბოლოს ძლივს წაილაპარაკა:

— ღმერთი მოწყალეა, მე მგონია, მალე მორჩები, ჩემო ბიჭიკო.

— მე დიდ ხანს წოლა არ შემიძლია, მამა, ახლაც ძალიან დაღალული ვარ, თუ არა ამ წამშივე წამოვხტებოდი.

— დაღალული ხარ, ჯორჯ?

— ჰო!— მიუგო ბავშმა და მწუხარებით ამოიოხრა.— ზურგიც მტკივა, თავიც. ისე უცნაურათ ვგრძნობ თავს! ასე მეჩვენება, თითქო ყველაფერი ტრიალებს, და სულ მეძინება.

— დაიძინე, ჩემო პატარა.

— ჰო, დავიძინებ!— დაეთანხმა ბავში და თვალეები დახუჭა.— ხვალ რომ გავიღვიძებ, სულ კარგათ ვიქნები.

— კარგი ნიშანია, არა, რომ იძინებს?— წაუჩუქრჩულა სერ ევერარდმა ეჭიმს. მაგრამ ეჭიმმა არა უპასუხა რა.

ცოტა ხანს იქით სერ ევერარდი ბავშვების ოთახში წავიდა და ვიღლის სანახავათ. პატარა ვილლი ფანჯარაში იყურებოდა და დაღონებული, ნელი ხმით, რაღაც სიმღერას ღიღინებდა. მის გვერდით ნამტირალევი ჯენი იჯდა და რაღაცას ჰყვარებდა.

სერ ევერარდმა ბავში კალთაში ჩაისვა.
 — რას აკეთებ, ჩემო პატარა ბიჭიკო?
 — მომწყინდა უჯორჯოთ, მამა. მალე მოვა და ითამაშებს ისევ ჩემთან?
 — იმედი მაქვს რომ მალე, ჩემო პატარა.
 — მთელი ღამე იმ ოთახში დარჩება?
 — ჰო, იქ დარჩება.
 — გამოსათხოვრათ ხომ წავალ მასთან?
 — არა, ჩემო ბიჭიკო, დღეს ნუ წახვალ.
 ვილლის დიდი ცისფერი თვალები მაშინვე ცრემლებით აივსო.

— როგორ შეიძლება ისე დავიძინო, რომ ჯორჯს არ გამოვეთხოვო?—წყენით წამოიძახა მან.

— ნუ სტირი, ჩემო პატარა ბიჭიკო!—ხვეწით უთხრა საბრალო მამამ, რომელსაც ეშინოდა, თითონაც არ ატირებულყო, მერე სცადა ლაპარაკი სხვა საგანზე გადაეტანა.

— რას მღეროდი წელან, ჩემო პატარა ვილლი?

— მე ვმღეროდი:

„ცერის ტალა ბავში
 სტაქანზე შეტოტელა,
 სტაქანი წამოიქცა
 ბავშს ფეხები მოტელა“.

— სულელური სიმღერაა, არა, მამა?

— სწორეთ სულელურია!—დაეთანხმა მამა. მაგრამ ამ სულელური სიმღერის სიტყვებიც კი თითქო სწორეთ იმისთვის იყო მოგონილი, რომ მისთვის მისი უბედურება მოეგონებინა და გული კიდევ უფრო ჩაეკლა.

XV

ღამე ჯორჯმა საძაგლათ გაატარა. ხან სულ უგრძობლათ ეგდო, ხან შფოთავდა და სწუხდა. დილას გაიღვიძა თუ არა ვილლის ნა.ვა მოისურვა, მერე იკითხა, მალე მოვა თუ არა ლონდონიდან ის ექიმი, რომელმაც უნდა მომარჩინოსო. უპასუხეს, თერთმეტ საათზე მოვაო.

სერ ევერარდი ვილლის მოსაყვანად წავიდა, მოიყვანა და

შეუშვა პატარა სასტუმროში, თან დაარიგა, ბევრი არ ელაპარაკო ჯორჯს, არ დალალო, თითონ კი კარებში გაჩერდა და იქიდან დაუწყო ყურება თავის ორივე შვილს.

ვილლი კრძალვით მიუახლოვდა დივანს. ნახევრათ ჩამობნელებული ოთახი აშინებდა მას. ყველაფერი იქ უცნაურათ ეჩვენებოდა... მაგრამ, გაარჩია თუ არა ჯორჯის სახე, მაშინვე მსწრაფათ მივარდა მას.

— ჯორჯ, ადექი მალე, ადექი! — შეევედრა ის უფროს ძმას. რა არის ამდენ ხანს რომ წევხარ და რატომ ხარ მაგრე თეთრი?

— ავათა ვარ, ვილლი! — მიუგო ჯორჯმა მწუხარე, თან თითქო თავმომწონე კილოთი.

— ნუ ხარ ავათ, ჯორჯ, ნუ ხარ;

— შენ ხომ ხშარათ ხარ ავათ, ვილლი? მეც რატომ არ უნდა გავხდე ერთხელ მაინც ავათ?

— ნუ ხარ ავათ, ნუ! — ისევ გაიმეორა ვილლიმ, ტირილით.

— აჰ, ჯორჯ, ნეტავი არ შევსულიყავით იმ ხეზე!

ამ დროს სერ ევერარდს დაუძახეს, ლონდონელი ექიმები მოვიდნენ. სერ ევერარდი მიეგება მათ, გააცნო უერგემის ექიმს, უბრძანა, ყველასათვის საუბმე მოერთმიათ და დაბრუნდა, რომ ჯორჯისთვისაც შეეტყობინებინა მათი მოსვლა. უცებ, პატარა სასტუმროს რომ მოუახლოვდა, ჯორჯის, ტირილი და ყვირილი გაიგონა, თან კარებიდან შეშინებული მთლათ გაფითრებული ვილლი გამოვარდა.

— მამა, მამა! — წამოიძახა პატარამ. — მიდი მალე ჯორჯთან! ტირის, მიძახის...

— ტირის? რათ ტირის? შეკრთომით ჰკითხა მამამაც.

— არ ვიცი. ისე, უცებ რალაც დაიძახა, მერე ტირილი დაიწყო... მე მარტო ის უთხარი რომ...

— რა? რა უთხარი?

— ვუთხარი ვირჟინი ამბობს. რომ შენ მთელი შენი სიკოცხლე „boiteux“ დარჩები თქო, და ვკითხე, „boiteux“ რა არის.

სერ ევერარდმა მთელი წინა-ლამე იმის ფიქრში გაატარა, თუ რანაირათ გაემხილა ჯორჯისთვის სიმართლე, რა ტკბილი, ალერსიანი სიტყვებით მოემზადებინა ის, ახლა კი მისთვის თურმე ყველაფერი ეთქვათ, და მერე რანაირათ! პირ-და-პირ, მოუმზადებლათ, მოურიდებლათ... ის შეჩერდა და არ იცოდა როგორ შესულიყო. როგორ დაეფარა შვილისთვის ის, რასაც ამ წამში გრძნობდა... მაგრამ ამ დროს პატარა სასტუმროდან ისევ მოისმა ჯორჯის ხმა, რომელიც მამას ეძახოდა და სერ ევერარდი ძალა უნებურათ დაიძრა ადგილიდან.

— მამა! — გამოუთქმელი შიშით წამოიძახა პატარა ჯორჯმა. — მამა, ხომ ტყუილია? თქვი, რომ ტყუილია?

სერ ევერარდი გაშეშებულივით იდგა, არ იცოდა, რა ეთქვა, რითი ენუგეშებინა თავისი საწყალი შვილი.

— ყოველთვის, ყოველთვის რამე უსიამოვნო უნდა თქვას იმ ვირყინიმ! — ჰქვითინებდა ჯორჯი და თან მამის ხელს მაგრათ ჩაჰფრენოდა. — უთხარი, რომ მეორეთ აღარ გაბედოს მაგის თქმა, მამა! მამა! რატომ არაფერს მეუბნები? რატომ არ ამბობ რომ ის ტყუილია? — და ბავში უსაზღვრო სევდით, თან მოუთმენლობით მიჩერებოდა მამას.

— საწვალო ჩემო ბიჭიკო! — ძლივს წამოილაპარაკა სერ ევერარდმა.

— შემომხედე, მამა, შემომხედე თვალეში!

სერ ევერარდის სახეზე ისე ცხადათ ეწერა ყველაფერი, რასაც ის ამ წამს ჰგრძნობდა და ჰფიქრობდა, რომ მის შეხედვაზე ბავშმა ერთი წამოიყვირა, ბალიშზე მძიმეთ დაეცა და გული შეუწუხდა.

სერ ევერარდმა მაშინვე ექიმები შემოიყვანა ოთახში.

ჯორჯი ცოტ-ცოტა მოსულიერდა, ის გრძნობდა, რომ რაღაც საშინელი აზრი უტრიალებდა თავში, მაგრამ კარგათ ვერ გამოერკვია ჯერ რაში იყო საქმე. ის იწვა თვალ დახუჭული და ჰფიქრობდა.

ერთმა ექიმმა შუბლზე ხელი მიაღვა და ამით თვალები გაახელინა. ბავშმა აიხედა ზევით, დაინახა თავისი დედის სურათი, ერთ ხანს მიაჩერდა მას, მერე ისევ დახუჭა თვალეები და

ისევ თავის ფიქრებს მიეცა. მისი ფიქრები ახლა წარსულისა-
კენ წავიდნენ...

ის მარტოა, სულ მარტო ამ ოთახში. ფანჯარაში ოდნავ
შემოდის ღლის სინათლე, გარშემო სიჩუმე და მყუდროება.

ზევით, თავის ლოგინში ვილლი კვდება, იქნემა მოკვდა
კიდევ. მწუხარებისაგან ჯორჯს გული და სული ეხუთება, მა-
გრამ მაზე არაფერს ჰფიქრობს, მის სანუგეშებლათ არაფერს მი-
დის. ის მარტოთ მარტო, ყველასგან მიტოვებული, ყველას-
გან დავიწყებული, და ის სასოწარკვეთილებით ბუტბუტებს:

— დედა! დედა! რატომ არ მოხვალ ჩემთან? ყველა მიწ-
ყრება, ყველამ მიმატოვა!...

არაფერს არას უბახუხებს.

— დედა! მომეხვიე! ჩამიხუტე!

არც ახლა უბახუხებს არაფერს.

მაგრამ ეს ხომ დედა არ არის, ეს სურათია, მხოლოდ
სურათი!

ვილლი კვდება, იქნება მოკვდა კიდევ. ველაროდეს ვე-
ლარ ითამაშებს მასთან ერთათ ჯორჯი; ველარ ირბენს მასთან
ერთათ კიბეებზე და ოთახებში!

რა ბედნიერია ის პატარა ბავში, სურათზე! ნუ თუ ის
მართლა ჯორჯია? არა! ის ყოველთვის დედას უზის კალთაში,
ჯორჯს კი დედა არა ჰყავს. ჯორჯის დედა ცაშია, ავით გახ-
და და მოკვდა. ნეტავ თვითონ ჯორჯიც კვდებოდეს. დედა
მოკვდა. ვილლი კვდება. მას რაღა უნდა აქ: მაგრამ მას
რა გახდის ავით! აი, ვილლი ყოველთვის გაცივდება ხო-
ლმე და ავით გახდება. აი, მაშინაც გაცივდა, ტბასთან. რა
შშვენიერება იყო ტბაზე! რა ლამაზი ზამბახები იყო იქ, თე-
ორი, ვარდის ფერი... ჩიტები მღეროდა...

— ვილლი, ამოდი, ამოდი ნუ გეშინია! — მაგრამ არა,
ვილლი ხომ კვდება. რითი ამოვა? რა თქვა წელან ჩხიკვზე?
„boiteux“. მერე ჩხიკვს „boiteux“ როდის ჰქვია? იმას ხომ
ჯექს ეძახიან! „boiteux“ ნიშნავს... საწყალი ჩხიკვი! ველა-
როდეს ველარ იფრენს, ველაროდეს ველარ იხტუნებს... ვინ
თქვა „boiteux“ იქნებო? რა არის „boiteux“?

„boiteux“ არის კოქლი, კუტი...

უცებ წელანდელმა საზარელმა აზრმა ისევ ცხადათ გურბინა ჯორჯს თავში და ტვინში დანასავით შეერქო... მაგრამ ამ აზრთან ერთათ მის არსებაში იმედმაც გაიღვიძა.

— არა, ეს შეუძლებელია, არა, არა!—და ერთ წამს ბავშს ცოცხლათ წარმოუდგა თვალწინ მთელი მისი წარსული სიცოცხლე, ბედნიერი, უზრუნველი... და მასთან ერთათ მომავალი, მუდამ ერთ ადგილს ჯდომა, ყოველთვის უძრავათ ყოფნა...

ათასი ფიქრი, ერთი მეორეზე უფრო სამწუხარო, ათასი სურათი, ერთი მეორეზე უფრო უნუგეშო, დატრიალდა ბავშვის ავთამყოფ, დაღალულ ტვინში... დაბოლოს გარკვევით, ცხადათ დაინახა მან მხოლოდ ორი რამ: ფრთა და ფეხმოტეხილი ჩხიკვი გალიაში და კუტა ტომი თავის სავარძელში.

ჯორჯს ცივმა ოფლმა დაასხა და ის კენესით აშფოთდა ლოგინზე.

— ნელა, ნელა, ჩემო ბიჭიკო, იტყენ რასმე!—მოესმა მას სერ ევერარდის ხმა.

მაშინვე ჯორჯმა თავისი ორივე პატარა ხელი სტაცა მამის დიდ ხელს.

— მე მინდა ვიტყინო რამე, მე მინდა მოგკვდე; მე არ მინდა ასე ვიცოცხლო! სასოწარკვეთილებით წამოიძახა მან.

ექიმები რომ დაინახა, კიდევ უფრო აშფოთდა და კიდევ უფრო მაგრათ ჩააფრინდა მამას.

— წავიდენ, მამა, წავიდენ აქედან! მე ექიმობა არ მინდა! მე სიცოცხლე არ მინდა!

ექიმები მოცილდენ დივანს; ბავში ცოტა დამწვიდდა, თავი დაანება მამას... სერ ევერარდმა ნაზათ დააწვინა ის ისევ ბალიშზე.

მაშინვე ჯორჯის დიდი შავი თვალები დედა მისის სურათს მიეპყრენ.

— მამა!—დაბალი ხმით ისევ დაიწყო მან.—დამპირდით რომ არ მიაქიმებ!

სერ ევერარდს სიტყვის თქმაც ვეღარ მოეხერხებინა, ისე

უგულო ბავში

იყო გაშტერებული და თან შეწუხებული. როგორ! ასეთ ცელქ, მოუსვენარ ბავშვს ახლა სიკვდილი ენატრებოდა?

— ხომ, მამა, ხომ დამპირდები? ხომ იცი, რომ მე ასე ცხოვრება არ შემიძლია? ის არ ჯობს რომ მოვკვდე? ცაში წავალ, დედასთან. შეხედე, რა ბედნიერი ვიყავი მაშინ, მის კალთაში! წელან მომეჩვენა, ვითომ მე კი არ ვიყავი ავად, ვილლი იყო. მაშინაც მინდოდა სიკვდილი, ახლა კი—კიდევ უფრო მინდა. დამპირდი, მამა, დამპირდი, რომ არ მოარჩენინებ ჩემ თავს!

რამდენჯერმე სცადა სერ ევერარდმა შვილისთვის პასუხი გაეცა, მაგრამ ვერ მოახერხა, მწუხარებისაგან და აღელვებისაგან სიტყვები ყელში უჩერდებოდა. ბოლოს, როგორც იქნა, რაღაც თანხმობის გვარი წამოიღულულულა და ბავში მთლათ დამშვიდდა.

ყველაფერი, რასაც ჯორჯი ამბობდა და ბოდავდა, გაუგებარი იყო სერ ევერარდისთვის, განსაკუთრებით მას ბავშვისაგან დედა-მისის ხსენება აკვირვებდა. მან არც კი იცოდა, თუ მისი შვილები ამ ბნელ და დაკეტულ ოთახში როდისმე შემოდრიოდნ.

— რა იცი, ჯორჯი, რომ ამ სურათზე დედა-შენია დახატული?—ჰკითხა მან ცოტა ხანს იქით შვილს და მხურვალე უშბლზე ხელი დაადვა.

ამ სიტყვებზე ჯორჯმა ისეთი გაკვირვებით შეხედა მამას, რომ სერ ევერარდს შერცხვა და ხმა ჩაუწყდა.

ამ დროს ოთახში ექიმები შემოვიდნ.

ახლა ჯორჯი დასთანხმდა რომ ექიმებს დაეთვალიერებინათ. როცა ყველა ეს გათავდა, სერ ევერარდმა უერგემის ექიმი შვილთან დატოვა, თითონ კი ლონდონელებს გაჰყვა, რომ მათი აზრი გაეგო. თითონაც არ იცოდა, რისი ვაგება უფრო თავხარს დასცემდა; ჯორჯის აღელვებამ და სასოწარკვეთილებამ ისეთი შთაბეჭდილება მოახდინა მამა მისზე, რომ მას თითქმის ეშინოდა მისი ვაგება, ჩემი შვილი იცოცხლებს, თუმცა კუჭათ დარჩებაო, მაგრამ როცა ექიმებმა უთხრეს, ჯორჯი ვერ იცოცხლებსო, მთელი მისი არსება შეძრწუნდა

და მან ძლივს შეიმაგრა თავი, რომ არ წამოეძახებინა: ყველაფერი, ყველაფერი მირჩევენია მის სიკვდილსო!

— როდის... მოხდება ეს?— ბოლოს როგორც იქნა იკითხა მან.

— უთუოთ მალე.

— ძალიან დაიტანჯება?

— არა გვეოხნია.

და ექიმები წავიდეს.

სერ ვევარდმა ეტლადის გააცილა ისინი. ირგვლივ საპარიესებუოი სიჩუძე სუფევდა, არაფერი არ იძროდა, თითქო ძთელი ბუნება ელოდა ექიმების გადაწყვეტილებას. როდესაც ექიმები ეტლში ჩაჯდნენ, მაშინ კი ქარმა დაჰბერა, ხეები შეინძრნენ და მათ მწვანე ფოთლებმა სევდიანათ შრიალი დაიწყეს, თითქო ერთი მეორეს უზიარებდნენ სამწუხარო ამბავს.

სერ ვევარდმა დაღონებით გადაღვნა თვალი ექიმებს, რომლებსაც, თუმცა ნასწავლებიც იყვენ და განთქმულებიც, ვერაფერი ვერ მოეხერხებინათ მისი საწყალი შეილის გადასარჩენათ... მერე დაუგდო ყური ქარის ზრიალს, ფოთლების სევდიან შრიალს და მოეჩვენა, რომ მთელი ბუნება მასთან ერთათ სწუხდა და ჰგლოვდა ცელქი პატარა ჯორჯის დაკარგვას.

ელ. წერეთელი.

(შემდეგი იქნება).

მანქანა მეფეა

და

ზრომა — ფული.

ეთვრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში ინგლისში შემოიღეს სხვა და სხვა მანქანები. ამ მანქანებმა ყველა მოწინავე ქვეყნებში სრულებით შესცვალეს ცხოვრების მიმდინარეობა. ამ მანქანებს ინგლისელმა ხალხმა მისცა საკუთარი სახელი „რკინის კაცი“. ამ რკინის კაცებმა არ იცოდნენ რა იყო დაღლილობა იმ საქმეში, რომლისათვისაც იყვენ აგებული.

„ჯენნი“, პირველი სართველი მანქანა, რთავდა 16-ჯერ მეტს, ვიდრე საუკეთესო, დახელოვნებული დამრთავი დედაკაცი თავის თითისტარით. პირველი თვით მომქმედი სართველი მანქანა პატარა ყმაწვილის დახმარებით ართავდა იმდენს, რამდენსაც სამი დამრთველი თავისი თითისტარებით. „რკინის კაცებმა“ უფრო უკეთ იგრძნეს თავი, როდესაც მათ დასახმარებლათ შემოიღეს ორთქლი. სადღა შეეძლო ადამიანს თავისი ერთათ ერთი იარაღით — ხელით შებრძოლოდა დაულაღავ მანქანას, რომელსაც ამოქმედებს საოცარი ძალა, — ორთქლი. იარაღი ვახდა ახლა ბატონი, კაცი მას დაემორჩილა. სართავ მანქანას ადამიანი მარტო აწოდებდა ბამბას, მატყლს, სელს, მანქანა კი, თვითონ, რთავდა „თითების“ დაუხმარებლათ. ადამიანი მარტო ქვავს ცეცხლს შეუკეთებდა და აუშ-

ვებდა ორთქლს, მაშინ მთელი მანქანა ამოძრავდება, ყველა მისი ნაწილები თრთიან. ის ემზგავსება გონიერ არსებას.

ადამიანის თვალწინ მოხდა ასეთი ცვლილება—ადამიანმა დაუთმო თავისი ადგილი უსულო იარაღს და თვითონ გადაგანზე.

ამ დრომდის იარაღი იყო რაღაც დამხმარებელი ადამიანისათვის, მისი სამუშევარის შემამსუბუქებელი. რაც უნდა გაეკეთებინა ადამიანს—იარაღი მას შეელოდა—რთავდა თუ ქსოვდა, ან სკედდა. ახლა კი მანქანა, იარაღი, აღარ იყო დამოკიდებული ადამიანზე—ის იყო თავისუფალი არსება, ამიტომ საგანგებოთ დაარქვა მას ინგლისელმა ხალხმა ეს სახელი, „რკინის ადამიანი“. ახლა ადამიანი შეავსებდა მანქანას, რომელიც აკეთებდა უმეტეს ნაწილს იმისას, რასაც უწინ მუშა აკეთებდა იარაღის დახმარებით. თანამედროვეებს ძლიერ აკვირვებდა მაშინები—მანქანები, რომელნიც პირველათ აამუშავეს. მაგრამ იმას კი ნუ დავიფიწყებთ, რომ ეს პირველი მანქანები ძლიერ უხერხული, სუსტები იყვნენ. როგორ გამოიცვალა ამ დროიდან ეს მანქანა! ახლანდელი მაშინა,—მანქანა, როგორც ზღაპარში ძლიერი გმირი, სჩადის სასწაულებს. კაცმა უნდა მოანდომოს 11 საათი, რომ ერთი გორგალი ძაფი გააკეთოს. ორთქლით მომუშავე მანქანა ერთ მუშის შემწეობით და ორი დამხმარე პატარა ბიჭით ერთ საათში აკეთებს 1000 გორგალს ძაფს, ანუ 11000 გორგალს თერთმეტ საათში.

გამოცდილი მუშა, რომელიც ბავშობიდან მარტო ღიღების კეთებაში ვარჯიშობდა—დღეში ვერ გააკეთებდა სამ დიუჟინზე მეტ ღიღს, ახლა კი ბავში ერთ დღეში აკეთებს 3000 ცალს. საუკეთესოთ მკერავი ქალი ერთ წამში ხოლოთ ორმოცდა ათჯერ მეტს ვერ ამოიღებს ნემსს, ორთქლით მომუშავე მკერავი მანქანა, იმავე დროს, ამოიღებს 1500 და შეკერავს პერანგს თითქმის ნახევარ საათში, როდესაც მკერავი ქალი მოუნდება ამავე საკერავს თითქმის მთელს დღეს. საქსოვი მანქანა ერთ წამში ამოიღებს 48000 თვალს წინდი-

მანქანა მეფეა და შრომა—ფული

სას, ამავე დროს კარგი მომუშავე ქალი ძლივ-ძლიობით ამოიღებს 80.

ას ორმოცდა ათი წლის წინათ ერთმა ინგლისელმა მწერალმა ასწერა ის საოცარი წარმატება, რომელიც გამოიწვია სამუშევარის გაყოფამ.

„თვითოული მუშა რომ ცალკე მუშაობდეს, ამბობს ეს მწერალი, სხვის დაუხმარებლათ და თვითონაც ცოტა გავარჯიშებული იყოს ამ საქმეში, დღეში ის ვერ გააკეთებს 20 ქინძისთავის მეტს.

ქარხანაში კი, სადაც ერთი ქინძისთავის საქირო სამუშევარი განაწილებულია ათ სხვა და სხვა მუშათა შორის, თვითელი ამ ათთავანი ისეთი სისწრაფით და საქმის ცოდნით აკეთებს თავისი სამუშევარის ნაწილს, რომ ერთ დღეში იკეთდება 48000 ქინძისთავი, ანუ 4800 ცალი თვითელ მუშაზე. ქინძისთავის ქარხანაში ახლა ჩვენ ვხედავთ შეზღვევს—ჩასდებენ სპილენძის სინას, სადაც ჯერ არს და აი მანქანა გააკეთებს ყოველისფერს, მანქანა სკრის სინას, უწვრილებს თავს, აწყობს გაკეთებულ ქინძისთავებს წუთში 180. ქინძისთავის ქარხანაში მარტო ერთი ასეთი მანქანა კი არ მუშაობს, არამედ ბევრი. ქარხანა, რომელიც მე ვნახე, მოგვიტოხრობს ერთი ნასწავლი კაცი, შეიცავს 70 მანქანას, მუშა დღე არის 10 საათის, ამ ათ საათში კეთდება ყოველ დღე 7 მილიონ ნახევარი ქინძისთავი. ამ მანქანებს უდგია მხოლოდ სამი მუშა და კიდევ ერთი მემანქანე თავისი თანაშემწეთი. გამოდის რომ თვითეულმა აკეთებს ერთნახევარ მილიონ ქინძისთავს დღეში.

ასეთივე გასაოცარ ამბავს მოგვიყვებოდა ჩვენ, თუ ვკითხავთ წუმწუმის კოლოფი. ახლანდელ წუმწუმის ქარხნებში ყოველისფერი კეთდება მანქანით. მანქანა სთლის პატარა ჩხირებს და ფიცრის ნათალებს—ამზადებს ყოველისფერს, რაც საქიროა წუმწუმისათვის და თითქმის მანქანა თვითონვე ალაგებს გაკეთებულ წუმწუმებს კოლოფებში. აი ერთ მანქანასთან პატარა გოგო აწოდებს მანქანას ფიცრის ნათალებს, ერთი თვალის დახამხამებაზე მანქანა გადმოისვრის უკვე გაკეთე-

ბულ კოლოფს. ერთ წუთში კეთდება ასი კოლოფი. სახლში მომუშავე ქალი თავისი ორი შვილით, ერთ სამუშაო დღეში, რომელიც გასტანს ხოლმე 15 საათს, გააკეთებს მარტო 1000 კოლოფს.

მანქანა გამეფდა არა მარტო ქარხანაში და ფაბრიკებში. მანქანა ახლა მუშაობს ყანებშიაც. ამერიკაში მიწის სამუშაო მანქანები ძლიერ გავრცელებული არის, რადგანაც იქ ცოტა არის მუშა ხელი. ვეებერთელა ორთქლის გუთნებით და ერთი მუშის დახმარებით ხნავენ ყანებს, რომელსაც ათი უბრალო გუთანი ვერ დახნავს ერთ დღეში. პურს დათესვენ და მომკიან იმ მანქანებით. ამერიკელებს აქვთ შამკეული და ძნების შემკრავი მანქანები, ერთი დაქნევით მანქანა მკის დიდ ყანას. ამ მანქანით ამერიკელი ფერმერი თავისი შვილის დახმარებით რვა საათის განმომავლობაში მკის და კრავს ძნებს ორმოცზე მეტ ქცევას. ჩვენებური ნამგალით ხელში, მუშა დილიდან საღამომდის ოთხ ქცევაზე მეტს ვერ მომკის. როდესაც ორთქლით მომუშავე მანქანა გაათავებს თავის საქმეს, მაშინ დაიწყებს მუშაობას მღეწავი მანქანა.

შვილი მუშა ერთ წამში ამ მანქანით გაღეწავს პურს მომკილს ათ ოთხკუთხივ საყენიდან.

პურით საფე ტომარა ასე იწყებს თავის მოგზაურობას— ერთი მანქანიდან მეორესთან გადადის—მანქანა ფქვავს პურს; მანქანა ზელავს ცომს და აცხობს პურს. ათი კაცი მანქანებთან მიყენებული ამზადებს იმოდენა პურს, რამოდენიც საჭიროა 1000 კაცის სამყოფათ.

მანქანა გავრცელებულია არა მარტო მიწის შემუშავებაში, სხვა მრეწველობის დარგებშიაც. ამერიკაში მანქანას აქვს დიდი ვასავალი: მაგალითათ ნაღების შიქვეფავი მანქანა ოჯახებში ყველგან მიღებულია, უწინდელი უხერხული სადღვებლების მაგიერ. ყველის მკეთებელ მანქანასაც ხშირათ ვხვდავთ. ეს კიდევ არაფერი—წარმოიდგინეთ ქათმების გაშენებაშიაც კი ამერიკელები ხმარობენ მანქანას. ამერიკაში ქათმებს კვერცხებზე არ დასმენ, როგორც ჩვენში, იქ ხმარობენ „მანქანებს წიწილების გამოსაჩეკათ“, მანქანა ზამთარ—ზაფხულ

მანქანა მეკვა და შრომა—უკული

ათასობით გამოსჩეკს წიწილებს. ამათი მოვლა, ჯამა ისევ მანქანის შემწეობით მოხდება.

ფრინველთ შესანახავი სახლი, მოგვითხრობს ერთი რუსის მწერალი, მოგაგონებთ ფრინველების ქარხანას.

ჩრდილოეთ შტატებში გამართულია მთელი საყასპო ქარხნები. იქ მუშაობს ვეებერთელა მანქანები: მანქანა ზიდავს თივას სათივიდან და მიაქვს პირუტყვთან, მანქანა ამზადებს საქმელს, სწმენდს სიმინდის მარცვალს და ჰფქვავს, მანქანა ანაწილებს საქმელს ბაგაში. მანქანა ზიდავს წყალს, ავსებს ღძრებს ბაგეებთან; მანქანა სწმენდს ბაგას ღლეში ორჯერ. როგორც უწინდელ დროში მონა ემსახურებოდა თავის ბატონს, ისე ახლა მანქანა ემსახურება პირუტყვს. ერთი მუშა საკმარისია, რომ ყური უგდოს 200 ხარს. ამ მუშას ნაკლები დრო ეხარჯება, ვიდრე იმ გლეხ კაცს, რომელსაც მოსავლედი და ყურ საგდები ჰყავს 15 თავი პირუტყვი.

ხარი რჩება ასეთ ქარხანაში იმ დრომდე, სანამ სულ მზათ არ იქნება დასაკლავათ. მაშინ გასუქებულ პირუტყვს გაგზავნიან საყასპოში ამ „სიკვდილის ქარხანაში“. აქ მანქანები ერთი წლის განმომავლობაში რამოდენიმე მილიონს თავს ხორკათ აქცევენ. არაფერი არ იკარგება ამ ქარხნებში, ყოველისფერი საჭირო საგნებათ გადამუშავდება.

ამ გვართ მანქანა აკეთებს იმას, რაც უნდა გაეკეთებინა ადამიანის ხელს.

ჩვენ თუ დავაკვირდებით იმას, რასაც ვქამთ, ვსვამთ რა, გვაცვია, რისაგან არის გაკეთებული ჩვენი სახლები—ყველგან დავინახავთ „რკინის კაცის“ ხელს, ამბობს ერთი მწერალი. ყველგან მათი მუშაობის ნაყოფია. ყანების დამუშავება, მომკა, ჰურის დაფქვა, გამოცხობა. მათი ხელით გადააქვთ ერთი ქვეყნიდან მეორე ქვეყანაში სხვა და სხვა საქონელი.

რა გინდ ღარიბი იყოს ადამიანი—დააკვირდით მას, მასაც ეტყობა ამ „რკინის კაცის“ ხელი. მისი პერანგი ხომ ბამბისაა, ეს ბამბა ამერიკიდან მოტანილია—იქ ის დათესეს მანქანით, მანქანითვე მოკრიფეს, გემით მოიტანეს, რკინის გზაზე ბევრი ატარეს, სართავ მაშინებში თავი აკვრევინეს, ჩითის ქარ-

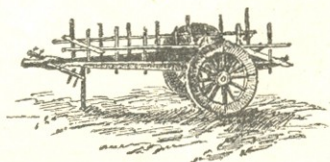
ხანაც მოატარეს — ამდენ მოგზაურობის შემდეგ, მარტო ჩვენ ლარიბის ზურგზე მოიქცა.

უწინდელ დროში ბერძნებს ვერ წარმოედგინათ, როგორ შეიძლება არსებობა უმონებოთ — მონა — ეს იყო ყოველისთვის საბერძნეთში. მათ მზგავსათ ჩვენც ეხლა ვერ წარმოედგენთ მოწინავე ხალხთა ცხოვრებას უმანქანოთ. მანქანას შეუძლია ყოველგან შენაცვლება ადამიანისა, ადამიანს კი მისი სუსტი ხელით არ შეუძლია უმანქანოთ გაძღება. ძალა და სისწორე აი მანქანის დაუფასებელი თვისებები. და აი ამ თვისებებით მანქანა ასრულებს ყოველგვარ საქმეს, რომლის ასრულება ადამიანს ან სრულებით არ შეუძლიან, ან ძნელათ თუ აასრულებს, მაგრამ როგორ შეედრის მანქანის ზედმიწევნით შემუშავებას.

ვერა მქედელი ვერ ასწევს უროს, წონით მეტს, ვიდრე ფუთ ნახევარს. ორთქლით მომუშავე ურო კი ხანდისხან აიწონს 3000 ფ. ამ ახმახს შეუძლიან ერთ წამში ასჯერ დაკრას, ის მუშაობს თითქოს თამაშობსო, ერთი გაკვრით ვეებერთელა ქვებს მტკრათ აქცევს და ამავე დროს კარგად მომართული ის ისე ნაზათ ეცემა გრდემლზე, რომ დადებულს მასზე თხილს ისე გასტეხს, რომ გულს არ გაუჭყლიტავს; ან ლურსმნებს აქედებს ფიცარში ისე, როგორც პატარა ჩაქუჩი. აი ამ მაგალითიდან ეხედავთ რა მიუწვდენელ სიმადლეზე სდგას მანქანის სისწორე და ძალა. ათასს მუშას არ შეუძლია ამ ორთქლით მომუშავე უროს საქმე აასრულონ.

ა. ფ.

(გაგრძელება იქნება).

ან ა გ რ ა მ ა .

(წარმოდგენილი მ. ლუკაშვილისმიერ).

საჭიდაო მოედანს გაეს,
 როცა მომზადებულია,
 ზედ რომ გავშლით ოქროს სუფრას,
 მაშინ დამშვენებულია.
 მეორე კი სახელია,
 ცოტა შემოკლებულია.
 ოთხი ასოთი ორივე
 საწერათ მოსწრებულია.

ზ მ ა .

(წარმ. მისგანვე)

აპრილი კოხტა თვე არის,
 მარტი კი საქაგელია,
 მოვა მაისი ლამაზი,
 ის უფრო სანატრელია.

ზ ა მ ო ტ ა ნ ა .

ზამთარ-ზაფხულს უწყულა
 ზამთართა შინაურია,
 ტანსა აცვია ეკალი,
 გაიხდის აზნაურია,
 მას წაიღებენ ქალაქში,
 ვერ იცნობ სადაურია.

სხვა და სხვა ამბები.

აბრაგიმ მეფე შირვანისა, როდესაც ძრიელი მეფე თემურლანგი მიაღდა იმის პაწაწინა და უძლოურ სამეფოს დასაპყრობად, საშინლად შეკრთა და გადასწყვიტა როგორმე გადაერჩინა თავის საცოდავი სამეფო ამ ლომის კლანჭებიდან, ადგა და რაც კი რამ ძვირფასი გააჩნდა იმ, მთელის ქვეყნის დაპყრობელს, ლომს გაუგზავნა. ყველაფერი ნაძღვენევი, ცხრა-ცხრა იყო: ცხრა არაბეთის ცხენი, ცხრა სანადიროთ გაწვრთნილი მიძინო, ცხრა ძვირფასი ინდოეთის ქსოვილი ხალიჩა და მხოლოთ რვა რჩეული მონა. „ამის მეცხრე სადღაა?“ შეპყვირა გულზევიადმა თემურლანგმა.—ის თქვენ ფებთ ქვეშეა, მიუგო აბრაგიმმა და იმის მუხლებთან პირქვე დაეცა. „უფალს სურს რომ ჩემის ხალხის გადასარჩენად თავი შემოგწირო შენაო“.

— არა! უთხრა იმას თემურლანგმა. პირიქით დღეიდან შენ იქნები ჩემი მეგობარი. აღი ისევ შენ სამეფო ტახტზე და დეე, შენი ხალხი იყვეს ბედნიერი შენისთანა სულგრძელის მეფის ხელში.

* *

გამოცანის ახსნა. ანგარიშის მასწავლებელი: ყმაწვილებო, ვთქვათ თქვენ ექვსნი ხართ—მე რომ თქვენ ყველას თანასწორად დაგირიგოთ 6 ნესევი, 18 კიტრი, 24 ქლიავი. 30 ატამი, 42 ლელვი და 48 მსხალი, რამდენი გექნებათ თვითეულს თქვენგანს?

ერთმა ჩასუქებულმა ზარმაცმა მოწაფემ, რომელიც სულ ქამაზე ფიქრობდა ყველაზე უმალ აიშვირა თითი და ასე უპასუხა: „ბატონო მასწავლებელო! თვითეულს ჩვენგანს კუჭი ზოეშლება!... ყველას გაეცინა...“

* *

ეგზამენი.—რამდენი ზღვა არის რუსეთში? ჰკითხეს ერთ მოწაფეს ეგზამენზე.

—რუსეთში სულ ხუთი ზღვა არის, უპასუხა მოწაფემ: —კასპიის, ბალტიის, შავი და თეთრი.

—ეს ხომ ოთხი გამოვიდა, მეხუთე სადღაა? ჰკითხეს მოწაფეს. ბავში ცოტათი ჩაფიქრდა და მერე მიუგო:—მეხუთე ზღვა ჩვენი მსოფლიო ცხოვრება არის, რომელიც ზღვასავით ღელავს“...

ასეთი გრძნობიერი პასუხისთვის კაი ნიშანი დაუსვეს.

მაიმუნთა შესასწავლად მეცნიერებში მიღებულია ამის განყოფილება: 1-ს შეადგენს ვიწროცხვირა (Catarrhini), 2-ს პრტყელცხვირა (Platyrrhini) და 3-ს ჭანგიანი (Arctopithecii) მაიმუნები. ვიწროცხვირა და პრტყელცხვირა მაიმუნებს ხელის და ფეხის ყველა თითებზე ფრჩხილები აქვთ ისეთივე, როგორც ადამიანს, ხოლო ჭანგიან მაიმუნებს ფრჩხილი აქვთ მარტოოდენ ფეხების დიდ თითებზე, დანარჩენ თითებზე-კი (ფეხის და ხელის) ჭანგები ასხაათ. ვიწროცხვირა მაიმუნები სცხოვრობენ მხოლოდ ძველ ქვეყნებში; პრტყელცხვირა და ჭანგებიანი მაიმუნები მხოლოდ ახალ ქვეყნის მცხოვრებნი არიან, ე. ი. ამერიკისა.

ვიწროცხვირიანი ცხვირის ძგიდეთი (ნოსოვანა პერეგო-როდკა) და კბილების მოწყობილებით ძრიელ ჰვანან ადამიანს. მხოლოდ ზემო ყბაში ღოჯის და საკვეთ კბილებ შუა ცარიელი ადგილი აქვთ, რომელსაც ავსებს ქვემო ყბის მაგარი ღოჯი, ადამიანს-კი კბილები სულ რიგზე აქვს ჩამწყობილი.

ვიწროცხვირა მაიმუნების ოჯახი ორად განიყოფება: 1-ს შეადგენენ ადამიანის სახის (Antropomorpha), 2-ს ძაღლის სახის (Cynopithecini) მაიმუნები. პირველი ფეხის გულის გარეთა ნაპირებზე დადიან, მეორე კი ფეხს (ტერფს) ანუ ფეხის გულს მთლად ადგამენ. ადამიანის სახის მაიმუნებს არც კუდი აქვთ და არც ყვრიმლის თაღები (зашечные мѣшки); მცირეოდენს ამათში ზოგს საჯდომები ზიშველი, დაკორძებული აქვთ (сѣдалищныя мѣзоли); ხოლო ძაღლისსახის მაიმუნები ყველა დუმებშიშველნი არიან; ზოგს ამათში ყვრიმლის თაღებიც აქვთ და კუდიც.

ადამიანი სახის (Antropomorpha) მაიმუნებს ახლო მსგავსება აქვთ ადამიანთან თვალყურის მოწყობილებით და განწყობილებით; ესენი წარმოადგენენ ყველაზე უფრო ძრიელ განვითარებულ მაიმუნთა ჯგუფს. ხელები უფრო გრძელი აქვთ

კორექტურული შეცდომა: „ბუნების ლექსიკონს“ მესამე გვერდზე, (შესავალში) ქვემოდან მეტორთმეც სტრიქონში სწორია: ლინნიემ მგავს ცხოველებში გაავაცნო მთელი მათი გვარი. უნდა იყოს **ლინნიუს მსგავს ცხოველებიდან შეადგინა მთელი მათი გვარი.**

და ფეხები უფრო მოკლე, ვიდრე ადამიანს; კული არა აქვთ; პირისახის და ფეხის თითების გარდა მთელი ტანი ბალნით აქვს შემოსილი. ამ მაიმუნების ჯგუფს შეადგენს ოთხი მსგავსი (ВИЛЬ). ამათში გორილლა და შიმპანზე ცხოვრობენ აფრიკაში, ხოლო ორანგუტანი და გიბონები აზიის სამხრეთ-აღმოსავლეთში.

პირველი გვარი.

გორილლა.

Gorilla gina Geoffr. ანუ *Troglodytes gorilla* Cuv.

გორილლა თავის გვარის ერთადერთი წარმომადგენელია, ყველა მაიმუნზე უდიდესი და უძრიელები მაიმუნია. ტანადობით არ ჩამორჩება მალასს, წარმოსადგე ზორბა ვაჟაკს; მხარ-ბეჭში ხო უფრო განიერიცაა. სიმაღლით ორ ადლამდეა—ტერფიდან ქოჩრამდე 165—190 სანტიმეტრია. მხარ-ბეჭში კი 95 სანტიმეტრი. დედალი გორილლა კი ტან დაბალია, ერთნახევარ მეტრი *) იზღება.

ტანის მოყვანილობა-აგებულობით, სახის მეტყველებით და ხელ-ფეხის სიგრძით ყველა მაიმუნებში გორილლა უფრო ძრიელ უახლოვდება ადამიანს. თუჯისფერ ტიტველა სახეზე თვალები წინა აქვს მოქცეული, ტიტველი ყურებიც სიდიდით ფორმით ადამიანისას უგავს; ხელების სიგრძე მუხლებ ცოტა ქვევით უწევს. ხელის ცერი დაშორებული აქვს დანარჩენ თითებს, ამიტომ ადამიანივით შეუძლია ცერი დაუპირდაპიროს და ყველა თითებს შეეხოს. მაშასადამე ჩვენსავით შეუძლია მუშტის დაკეცვა, რაიმე საგნის ძრიელი დაბლუჯვა, ხელის მოკიდება. თითებზე ადამიანსავით პრტყელი ფრჩხილები ასხია.

*) მეტრი ჩვენს ადლს უდრის, 22 ვერშოკია, დაქდეულია ას ნაწილად ანუ სანტიმეტრად, ე. ი. ასი სანტიმეტრი ერთი მეტრია.

ღონიერი კბილების რიცხვი (32) და მოყვანილობა იგივეა, რაც ადამიანისა, მხოლოდ ღვწუები აქვს ძრიელ განვითარებულნი—ქვემო ყბის ღვწუების თავი, მაგალითად, ზემოყბის კბილებზე შუა აქვს ჩამჯდარი. მაიმუნი, ხელს სტაცებს თუ არა საჭმელს, ჯერ საკვით კბილებით მოკმეჩს და შემდეგ ფეხვის (უკანა) კბილებით ღეჭს. ამ დროს მისი ქვემო ყბა თავისუფლად მოძრაობს (როგორც ადამიანისა) მარჯვნივ, მარცხნივ, წინ და უკან.

უფრო კი ძრიელ გორილლა, შიგნეულობის აგებულებით, ემსგავსება ადამიანს, მაგალითად: გრძნობის ორგანოები, თავის კოლოფის დიდი და პატარა ტვინი, ხერხემლის ტვინი, აგრეთვე სისხლის ასამოძრავი სასუნთქი და საჭმლის მოსანელებელი ორგანოები ფორმით, დანიშნულებით, ფუნქციით და მოწყობილება-აგებულებით ძრიელ ემსგავსებიან ადამიანისას.

გარეგანი შეხედულებით კი გორილლა მეტისმეტათ უმსგავსი და დუბჭირია. მოკლე, სქელი და ჩამძვრალი კისერი არც-კი ეტყობა—თითქოს უშველებელი თავი პირდაპირ ტანზე აქვს მობმული. პირისაზე, რაც ხანში შედის, უფრო დინგივით უგრძელდება (იხ. ახალგაზდა და ბებერ გორილას კენჩხა გვ. 7.—მაშინ, როდესაც ადამიანს სახეს უმშვენებს გამოზურთული, მაღალი შუბლი, ამ მაიმუნს კი ბალნიანი პატარა შუბლი ჯერ ჩადრეკილი აქვს, მერე გადახრილი, თავის სარქვევლისკენ გადაშვებული. ამის მიზეზია მეტად განვითარებული წარბთა მშვილდები, რომელნიც წინ არიან წამოზიდულ-წამოფარებული, ხოლო ჩამოფხუტულ წარბთა ქვეშიდან გამოკრთიან პატარა ჩაცვინული თვალები.

ბუნებას უფრო იმითი დაუსჯია გორილლა, რომ თავის კოლოფზე განსაკუთრებული დგიმები აქვს საშინლად განვითარებული. ეს ძვლის დგიმები იმაგრებენ საფეთქლების და კეფის ღონიერ კუნთებს, თანაც ტვინის კოლოფს ყველა მხრიდან სალტასაებ უჭერენ და ამით ძრიელ აფერხებენ კოლოფის ზრდას, ტვინის განვითარებას. ბოლოს საქმე იქამდე მიდის, რომ რამდენათაც გორილლა ხანში შედის, იმდენად კეფა უფრო აკლდება, რადგან ტვინი თითქმის იმდენივე რჩება თავში, რამდენიც ბავშობისას ჰქონდა. ადამიანს კი თავის

კოლოფზე დგომი ძლივს ეტყობა და კუნთებიც არ ამძიმებენ თავის სარკვეველს. ამგვარად ადამიანის თავის კოლოფი მუდამ ზრდაშია, ტვინი და ქკუა ემატება მეტადრე თუ ავარჯიშებს კიდევ *).

შესანიშნავია გორილლას სიარული: ჩვენსავით ფეხზე აღმა დგომა ძრიელ ეძნელება, ოთხზე სიარული კი უფრო ეხერხება; ამ დროს ხელის მუშტებს მიწას აბჯენს, ხოლო გავას და ფეხებს ისე ისვრის, როგორც ყავარჯენზე მოსიარულე კაცი. ფეხების დიდი თითი, ცერი, ძრიელ დაშორებული აქვს დანარჩენ თითებთან, რის გამოც გორილლა თავის მრუდე ფეხებს ისევე ხმარობს, როგორც ხელებს (საგანს ბლუჯავს, ხის ტოტს ფეხს ჩაჰკიდებს და სხვ.). ამასთანავე ხელ-ფეხის შუა თითები თითქმის უკანასკნელ საღსრამდე გაბანდული აქვს.

გორილლას ტანი მთლად შემოსილია რუხი ფერის ბალნით, ანუ გრძელი თმით, მხოლოდ პირისაზე (განიერი, პაქუა ცხვირით და სქელ ტუჩებით) ვიდრე წარბებამდე, აგრეთვე ყურები და ხელ-ფეხის გული ტიტველი და მუქი ნაცრის ფერი აქვს. ბებერ გორილლებს (მამლებს) წელზედ ბალანი ყოველთვის გადახეხილი აქვთ, რადგან ჩვეულებად სკირთ, როცა ისვენებენ წელს ხის ძირზე, ანუ ტოტზე, დააყრდნობენ ხოლმე.

სამშობლო გორილლასი დასავლეთი აფრიკაა, ქვემო გვინეის მაზრა. აქ გორილლა სცხოვრობს უდაბურ, დაბურულ

*) მამაკაცის თავის ტვინი იწონს 1360—1375, ზოგჯერ კი აღის 1925 გრამამდე. ახლათ დაბადებულ ბავშვის ტვინი ერთ გირვანქას ანუ 410 გრამს იწონს, წლისა რო შესრულდება 900 გრამამდე აღის და მერე 20—30 წლამდე ტვინი სუ ზრდაშია. ასე რჩება 50 წლამდე, მერე კი თანდათან კლებულობს. კაცის სახის მაიმუნებს კი ტვინი არ აღემატებათ 350—400 გრამს, ე. ი. ამათი ტვინი უდრის ჩვენ ერთი წლის ბავშვისას და მთელ სიცოცხლეში ამ ტვინის პატრონებად რჩებიან უკვიანესი მაიმუნები—გორილლა, შიმპანზე და ორანგუტანი.

ტყეებში, განსაკუთრებით მდინარე გაბუნის, დენჯერას და
ოგოვოს ხეობათა ტყეებში. გორილლა ამ არე-მარის მეფეა,
მის შიშით იქაურობას მხეცთა მეფეც (ლომი) არ ეკარება.

—გორილლა ან მარტო (მამალი) დახეტიალობს, ან მთელ
ოჯახობით (მამა, დედა, 1—2 ბავშვით); ერთს ადგილასაც,
რასაკვირველია, იმ დრომდე რჩება, ვიდრე იმ ტყეში თავის
საკბილო საჭმელი არ გამოელევა. საწოლს იმართამს საცა
შეხედება ხის სქელ ტოტებზე, რამდენსამე ადლის სიმაღლეზე
—შტოებს ამტურებს და ფიჩხის ლოგინს იმართავს. საწოლში
იძინებენ მისი შვილები და ზოგჯერაც დედა, თითონ მამა-კი

მიწაზე იძინებს, ხის ძირზე მიყუდებული. მთელ სიცოცხლეს გორილლა დედამიწაზე ატარებს, ხეებზე აღის მხოლოდ საქმლისთვის—ხილის და ნორჩ ფოთლების მოსაკრეფად. მეტადრე უყვარს ერთგვარი ხილი აბა, ჩვენებურ ქლიავს ჰგავს. იშვიათად, როცა მთაში საქმელი შემოაკლდება, ბარად ჩადის პლანტაციების, ბოსტან-ნათესების ანუ ხილ-ნარის ასაოხრებლად, წყალს მაგრე-რიგად არ ეტანება, ოღონდ კი მცვრიანი ხილი და ნორჩი ფოთოლ-ყლორტები უღვევლად ჰქონდეს. თუ წყალი დასჭირდა მდინარის ნაპირს ჩადის დასაღვეად, ამ დროს ზოგიერთა თავხედი ნიანგი სწვდება ხოლმე გორილლას, მაგრამ ვაი მისი ბრალი, გორილლა ჯერ გუფთასაებ ბეგვამს ნიანგს და მერე თავის ძლიერ ხელებით ყბას უხლეჩს.

ევროპიელ მოგზაურებს გორილლას ამბავი ჯერ მე-XVI საუკუნეშიაც ჰქონდათ გაგებული; მაგრამ ეს ამბები უფრო ზღაპრული ხასიათისა იყვნენ, ნამდვილი ცნობები კი მხოლოდ განვლილ საუკუნის ნახევრიდან მიიღეს. გუგუა ფან-კა-ჰენფელსი პირველი ევროპიელი იყო, რომელიც, ამ ოციოდე წლის წინად, თავგანწირულად დაეძებდა გორილლებს მათს სამშობლოში. ამ მეცნიერმა და გულადობით განთქმულმა მონადირემ თავის ხელით მოჰკლა უშველებელი მამალი გორილლა. კოპენფელსი მთელი ათი წელიწადი ადგილობრივ ზვერამდა და შიგ ტყეში თვალ-ყურს ადევნებდა—სწავლობდა გორილლათა ხასიათს და მათ ყოფა-ცხოვრებას.

ადგილობრივი ხალხი გორილლას „ნღშინა“-ს, „მჰუნგუ“-ს ეძახის და მისი შიშით თავ-ზარ დაცემული ვინ იცის რა ცრუმორწმუნოებით არ გაყდნთილა. რ. ბურტანი კი ამბობს: „გორილლა ჩვეულებრივი, უბრალო მაიმუნია და არა ის ჯოჯოხეთიდან გამოვარდნილი ეშმაკი და ღვთის რისხვა, რომელიც მითომ ნახევრად ადამიანი და ნახევრად საშინელი მძვინვარე მხეცი, როგორსაც აგვიწერენ ადგილობრივი ზანგები“... ის კი უნდა ვსთქვათ, რომ გორილლა მართლაც და საშინელი კბილების მქონი და ძალ-ღონის პატრონია, მაგრამ თუ ხელს არ ახლებენ, თითონ მის დღეში არას ერჩის ადამიანს.

ხოლო თუ მონადირემ მამალი გორილლა დასჭრა, მაშინ კი აღარ დაინდობს—გაათრებულნი ეძვებოდა ხოლმე თავის მტერს და ვაი მისი ბრალი გორილლას ხელში. თუ რო მონადირეს გორილლა მოულოდნელად ზედ წააწყდა და უცაბედად შეეფეთა, მაშინ გორილლა აღმართული დგება, ფეხებზე მოჰყვება ჯერ რაღაც ნაირ საშინელ მუქარას და ბრდღვინვას, მერე დაიწყებს გულში მუშტების ცემას და მოჰყვება ისეთს ღრიალს, თითქოს ქვევრიდან ათასი დევი ამოიძახისო, ამ შემთხვევაშიაც თუ რო კაცი არ აჩქარდა, მშვიდობიანად მოერიდა, გორილლა აღარას ერჩის—არ გამოეკიდება.

უწინ ვერას გზით ვერ ჩაეგდოთ ხელში ცოცხალი გორილლა, ევროპაში მოსაყვანად. პირველად ეს მოახერხა დოქტორმა ფაქსენშტეინმა, გერმანიის ექსპედიციის წევრმა, რომელიც იკვლევდა ლჰანგას (აფრიკაშია, ქვემო გვინეის კიდე) 1875 წ. ჰანტანგრაში ამ დოქტორს ერთმა ზანგმა მოჰყვანა გორილლას ბავშვი, თურმე შორს, საღაღაც უტეხ ტყეში დედა მოეკლა და შვილი ჩაეგდო ხელში, პატარა გორილლა სულ რამდენიმე თვისა იყო; ისე ჩქარა მოშინაურდა და ხელზე შეეჩვია ხალხს, რომ იხეთივე თავისუფლება მიანიჭეს, როგორც შინაურ ცხოველს, დოქტორმა ფაქსენშტეინმაც მალე შეისწავლა მისი ხმის ჰანგები, რომლითაც მიიმუნი გამოსთქვამდა სხვა და სხვა სურვილს და შთაბეჭდილებას—შიშს, უკმაყოფილებას, აღერსს, თხოვნას და სხვა გვარ სულის კვეთებას... გორილლამ ტყვეობაში ცხრა თვე დაჰყო აფრიკაში; შემდეგ ევროპაში გადიყვანეს და იქ, მას ბერლინის აკვარიუმში, დიდის ყურადღებით უვლიდნენ, მაგრამ 1წ თვეზე მეტი ვერ გაუძლო ევროპის ჰავას, მეცნიერთა სამწუხაროდ პატარა გორილლა მოკვდა ჭლეკით, რითაც იხოცება ევროპაში ადამიანის სახის ყველა მიმუნი. უკანასკნელ წამამდე გორილლა ძრიელ მშვიდობიანად და აღერსიანად ექცეოდა თავის კეთილმოყოფ ადამიანებს.

მეორე-ჯერ 1883 წ. ჰესჟელ-ჟეჟემ მოიყვანა ევროპაში პატარა გორილლა, ისევ იმ ადგილას დაქვრილი, ამ მიმუნსაც თავგამოდებით უვლიდნენ იმავე ბერლინის აკვარიუმში. აქ-

მევდნენ სრულებით ისე, როგორც ადამიანს; გორილლა საჭმელს კოვზით სჭამდა, კრაოტზე იძინებდა, საბანს იხურავდა და სხვა. საშინლად სძულდა მარტოობა, ერთს წამს მომვლელი (სტაროეი) რომ მოშორებოდა ძრიელ ნაღვლობდა, ასე რომ მოსამსახურეც არ შორდებოდა ხოლმე, ვიდრე არ დააძინებდა. ზოგჯერაც გორილლა თავის მოსამსახურეს გულში ჩაიკრავდა, ჩაიხუტებდა და ისე იძინებდა, რა არის არ გამეპაროსო, ამ პატარა მაიმუნს ძრიელ უყვარდა, როცა მანდილოსნები კალთაში ჩაისვამდნენ, ათამაშებდნენ და ტკბილეულობას აქმევდნენ. სამწუხაროდ, 14 თვეზე მეტი, ვერც ამ გორილლამ იცოცხლა, იმავე ქირმა თან გადაიტანა.

ძეორე გვარი

შიმპანზე.

შიმპანზე გორილლას მეზობელია, სცხოვრობს იქვე აფრიკაში. გორილლაზე პატარაა და ტანითაც მოკლე. შიმპანზეს თავის ქალა უფრო პრტყელი და მომრგვალო აქვს, არც ძვლის დგიმები და არც წარბთა მშვილდები ისე განვითარებული არა აქვს, როგორც გორილლას. სახის მეტყველებაც უფრო მშვიდობიანი აქვს და თვალებიც უფრო დიდროანი. ცხვირ პრტყელია, ზემო ტუჩი საკმაოდ გრძელი აქვს, ქვემო კი ლაშივით დაშვებული. შიმპანზეს შეუძლია, მეტადრე როცა გაანჩხლებულია, თავის ძრიელ მოძრავი ტუჩები შეაერთოს ჰოროტოტოსავით, ანუ ხორთუმივით გრძლად გამოიშვიროს. ყურები მეტად დიდი აქვს, თანაც ნაკლებად უგავს ადამიანისას. ძრიელი კუნთებიანი, გრძელი ხელები მუხლებ ქვეითამდე უწევს (უფრო გრძლად ვიდრე გორილლას). თითები და მეტადრე შუა თითი ძრიელ გრძელი აქვს, ხოლო ცერი წვრილი და მოკლე. ფეხებზე ცერი ძრიელ დაშორებია სხვა თითებს, ფეხის გული პრტყელი აქვს, შიმპანზე თხლად არის ბალნით შვმოსილი; თავზე თმა გაყოფილი აქვს; კისერი, ლოყები, მხრები, ზურგი და ხელ-ფეხი უფრო მუქი შავი გრძელი თმითა აქვს შემოსილი, სახეზე ზოგს მოთეთრო ბუსუსიც ასხია.

ქართული
ბიბლიოთეკა

ჯეჯილი

საუმაწვილო ნხაატებიანი ჟურნალი

(მეთვრამეტე წელიწადი)

მიიღება ხელის მოწერა 1908 წლისათვის

გამოვა თვეში ერთხელ. ჟურნალში ორი განყოფილებაა: პატარებისათვის და მოზრდილ ყმაწვილებისათვის. თითო წიგნში იქნება არა ნაკლებ ოთხამდე ფურცელი, ანუ 64 გვერდი.

შ უ რ ნ ა ლ ი „ჯ ე ჯ ი ლ ი“

თბილისში ეღირება 4 მან. ქალაქ გარეთ გაგზავნით 5 მ.
წახვევრი წლით . . . 2 „ ცალკე ნომერი — 40 კ.

ქალაქ გარეშე მცხოვრებლებს შეუძლიანთ მიმართონ **ქუთაისში** ნ. ილ. მღვდლიევისას და წიგნის მაღაზიას „კოლხიდა“. **ბათუმში** წიგნის მაღაზიას „მეგობარი“, **ოფურზე** წიგ. მაღ. „იმედი“, დაბა **ხონში** მასწ. გ. ბაკურიას, **ახალსენაკში** წიგ. მაღ. „სინათლე“, **სამბაკი-ღიაში** გ. ფოცხვერიას, **ჰვირილაში** წიგ. მაღ. ალ. ბაჩჩილაძეს, **ბაქოში** ქართ. თეატრში ი. თედეშვილს, **ჭიათურაში** ვ. მოქეშვილს.

თბილისში ხელის მოწერა მიიღება: წერა-კითხვის საზოგადოებაში და თვით „ჯეჯილის“ რედაქციაში: არტილერის ქუჩა, № 5, კადეტის კორპუსის გვერდით.

ფოსტის ადრესი: Въ Тифлисѣ, въ ред. Грузинскаго дѣтскаго журнала „Джелжили“.

„ჯეჯილის“ სრული 16 წლის გამოცემა (რომელიც შეადგენს 140 წიგნზე მეტს), ეღირება გაგზავნით სხვადასხვა ქალაქებში 30 მ. თბილისში სასწავლებლებს, რომელნიც რედაქციიდან თითონვე წააღებინებენ, დაეთმობათ 25 მ. ცალ ცალკე წლების „ჯეჯილები“ თითო წლისა ეღირება 2 მ.

რედ.-გამამცემელი ან. თუმანიშვილი-წერეთლისა.

